НОВАЯ ДАРОГА

NEUER WEG

Preis 20 Pf. Weißruthenische Wochenzeitung für den Bezirk Bialystok Цана 20 фнг

Беларуская тыднёвая газэта на Беластоцкую Акругу

Адрас рэдакцыі: Bialystok, Langgasse 16. Тэл. 1020, Банкконто Гарадзкая Каса Ашчаднасьці 700. Цана абвестак паводле тарыфу № 1

№ 7. Беласток, 13 лютага 1944 Год выданьня III.

БЕЛАРУСЫ!

20-га лютага ў Горадні, Бельску і Ваўкавыску адбудуцца вялікія народныя маніфэстацыі, на якіх беларусы выкажуць свой прэтэст супроць захопніцкіх плянаў бальшавіцкіх насільнікаў.

Гадзіна і месца сходаў будуць пададзены ў абвестках.

Сяляне вакалічных вёсак, работнікі і інтэлігэнцыя!

Каму дарагі лёс нашай роднай зямлі—усе, як адзін, на сходы!

Няхай пранясецца магутны голас пратэстаў па ўсёй Беласточчыне!

Беларускае А'беднаньне ў Беластоку

НЕ АДДАМО НАШАЙ ЗЯМЛІ!

По ўсёй Беларусі магутнай хваляй пракаціўся голас пратэсту шырокіх гушчаў Беларускага Народу супроць новага замеру крывавага Сталіна і яго жыдоўска-бальшавіцкае хэўры ізноў закаваць у ланцугі няволі нашу Бацькаўшчыну. Гэтую праступніцкую хэўру ўвесь наш народ пазнаў ужо вельмі добра на працягу яе амаль чверцьвяковага крывавага панаваньня. Бальшавікі ніколі ня лічыліся з голасам і жаданьнямі нашага народу. Наадварот, яны заўсёды гвалтам і сілай накідалі нам сваю няволю і нішчылі ўсе найменшыя нашыя спробы да свабоднага народна-нацыянальнага разьвіцьця.

1918 год — 25-га сакавіка Беларускі Народ на Ўсенародным Кангрэсе ў Менску выявіў сваю волю да незалежнага, самастойнага жыцьця. Ён абвесьціў сябе вольным народам, праклямуючы незалежную Беларускую Народную Рэспубліку. Але гэта не падабалася нашым заклятым ворагам — жыда-бальшавіком. Штыкамі разагналі яны гэты Вялікі Беларускі Народны Сход, паказваючы ўжо тады сваё сапраўднае аблічча ў адносінах да нацыянальных імкненьняў народаў б. царскае Расеі.

Беларускі Народ ня мог пагадзіцца з гэтым гвалтам. Ён пратэставаў перад усім сьветам, але плютакратычныя вэрсальскія пераможцы былі глухія на гэтыя пратэсты. Тады Беларускі Народ хапіўся за аружжа, ведаючы, што толькі ў крывавым змаганьні здабываецца воля народу. Найлепшыя сыны Случчыны з аружжам у рукох выступілі супроць гэтага гвалту і сваёй крывёй выявілі волю да свабоднага жыцьця.

Сьвежыя яшчэ магілы найлепшых сыноў нашага народу, яго інтэлігэнцыі, палітыя іх крывёю ў змаганьні за Волю і Долю Беларусі. Бальшавіком мала было таго, што яны амаль дашчэнту зьнішчылі зьверскім спосабам нашую народную інтэлігэнцыю, — гэтыя міжнародныя праступнікі пастанавілі зьнішчыць душу Беларускага Народу. Яны ўвялі калхозную паншчыну, адабралі ад сялян іх уласную зямлю, змушаючы іх у голадзе і бядзе служыць рэалізацыі сваіх жыдоўска-бальшавіцкіх плянаў — сусьветнае рэвалюцыі. Чорная ноч запанавала над нашай Бацькаўшчынай. Тры мільёны беларускіх сялян і інтэлігэнцыі былі зьнішчаны або сасланы на нямінучую загубу жыдоўска-бальшавіцкімі праступнікамі.

Гэтае «шчасьце» ў постаці ссылак, турмаў, калхозаў і растрэлаў яны хацелі даць і беларусам Заходняй Беларусі. На працягу паўтарагадовага іх панаваньня ў Заходняй Беларусі беларусы таксама адчулі ўжо добра і змаглі пазнаць на ўласнай скуры дабрадзействы і пляны бальшавізму. Колькі сялян было гвалтам выкінута з іх уласных гаспадарак, колькі сірат засталося ў нас пасьля іх кароткага апусташаючага панаваньня, кожны з нас добра ведае.

Для беларускага селяніна наагул сыстэма бальшавізму абазначае яго духовую і фізычную сьмерць. Адымаючы ад яго зямлю, бальшавікі гэтым самым нішчылі аснову яго існаваньня і рабілі яго нявольнікам. Таму зразумелым зьяўляецца, што калі пераможная нямецкая армія зьнішчыла на нашых землях жыда-бальшавіцкую няволю, наш беларускі селянін з радасьцю і запалам прыняўся ізноў за адбудову асноваў свайго жыцьця, сваёй уласнай гаспадаркі, а тым самым падваліны нашага нацыянальнага незалежнага быту.

Увесь беларускі народ з жахам успамінае той жудасны, крывавы сон, які ён перажыў пад бальшавіцкім панаваньнем.

Пачынаючы сваё вольнае, свабоднае жыцьцё, наш селянін ня толькі актыўна пачаў адбудову свайго краю, але гатоў на жыцьцё і сьмерць бараніць да апошняй кроплі крыві сваю родную зямлю. Бо ён ведае, што ў цяперашні час вырашаецца на векі яго лёс.

Жыда-бальшавіцкая хэўра ні ў чым не зьмяніла і цяпер сваіх замераў і поглядаў адносна іншых народаў, а таксама і нас, беларусоў. Так як калісь у 1921 годзе на Рыжскай канфэрэнцыі, разам з польскімі плютакратамі, так і цяпер у 1943 годзе, на Тэгэранскай канфэрэнцыі разам з англа-амэрыканскімі плютакратамі, гэтыя міжнародныя ашуканцы гандлююць жыцьцём Беларускага Народу. Гэтым міжнародным прайдзісьветам зусім не баліць галава аб тым, што наш многамільённы народ з пачуцьцём агіды і абурэньня адносіцца да іх брудных замераў. Каб замацаваць сваё панаваньне над сьветам, міжнародныя жыды пад маскай бальшавізму зусім ня лічацца з сапраўднымі імкненьнямі і сьвятымі ідэаламі народаў, і гатовы ў ахвяру сваіх плянаў сусьветнага панаваньня зьнішчыць дашчэнту кожны народ, які стаіць на перашкодзе гэтаму.

Хітрую і пустую іх ілжу ўжо добра пазнаў наш беларускі народ. І ня ўдасца бальшавіком ізноў ашукаць наш народ салодкімі, але пустазвоннымі словамі аб тым, быццам у іх ужо ўсё інакш, што і патрыярх ёсьць, і новы гімн народны, і нават ужо новыя правы для народаў. Гэтай ілжой не ашукаюць ужо бальшавікі ніводнага беларуса. Колькі-бы скураў зьмяя ня скідала, яна ўсёроўна застанецца зьмяёю! Аб гэтым расказваюць тысячы нашых сялянаў, якія з жахам пакідаюць свае родныя палеткі, каб не апынуцца ізноў пад панаваньнем гэтых крывавых дабрадзеяў, аб гэтым сьведчаць беларускія партызаны, якія ў тылох бальшавікоў з аружжам у рукох змагаюцца за сваю волю і зямлю.

Калі ў 1918 годзе бальшавіцкаму разьніку Мясьнікову ўдалося штыкамі разагнаць Усебеларускі Кангрэс, калі Слуцкае паўстаньне было крывава здушана, бо мы ў той час яшчэ былі нацыянальна слаба ўсьведалены і належна не зарганізаваны, то сягоньня крывавому Сталіну і яго жыдоўскай хэўры ніколі ўжо ня ўдасца ажыцьцявіць свае пляны нашага паняволеньня. Сягоньня мы маем за сабой 25-ці гадовы баявы шлях, які прайшоў наш народ у змаганьні за сваю незалежнасьць. Сягоньня ўжо кожны з нас добра ведае цану хлусьлівых салодкіх абяцанак Сталіна. Яго ашуканствы ўжо раскрыты. Многатысячныя аддзелы нашае Самааховы, паліцыі, службы бясьпечнасьці стаяць з вінтоўкай у рукох на варце нашае Бацькаўшчыны.

Мы зьяўляемся сягоньня саюзьнікам наймацнейшага народу ў Эўропе — Вялікай Нямеччыны, якая крывёй сваіх жаўнераў дапамагла нам вызваліцца з-пад польскае і бальшавіцкае няволі і дала магчымасьць нам класьці моцныя падваліны нашага вольнага незалежнага жыцьця.

Таму ў сэрцах нашых цяпер няма страху за нашу будучыню. Нашы сэрцы поўныя сягоньня абурэньня і гневу ад новых праступніцкіх замераў жыда-бальшавіцкае хэўры, якая-бы хацела ізноў закаваць нас у ланцугі няволі і затапіць у крыві наш акрэпшы беларускі вызвольны рух.

Гэты гнеў і гэтае абурэньне выклікала ўжо шырокую хвалю пратэстаў супроць плянаў чырвонага дыктатара — Сталіна па ўсёй Беларусі. Гэтымі сваімі масавымі пратэстамі Беларускі Народ выявіў перад усім сьветам сваю волю змагацца да апошняе кроплі крыві за сваю родную зямлю, за сваю волю.

Беларусы Беласточчыны з радасьцю прывіталі гэтыя масавыя пратэсты сваіх братоў у Гэнэральным Камісарыяце Беларусі. На масавых народных сходах, якія склікае Беларускае Аб'еднаньне 20-га лютага ў Горадні, Бельску і Ваўкавыску, беларусы Беласточчыны далучаць свой голас пратэсту супроць бальшавіцкіх захопніцкіх плянаў да голасу пратэсту ўсяго Беларускага Народу, каб паказаць перад усім сьветам сваё нацыянальнае адзінства, каб змабілізаваць усе народныя сілы на барацьбу супроць бальшавізму.

Усе да аднаго — на народныя сходы!

Хто пехатой, хто на фурманцы, хто цягніком! Старыя, маладыя, жанчыны і мужчыны! Сяляне і работнікі! Настаўнікі і духаўнікі! Усе, як адзін, падамо свой магутны голас пратэсту на нашых народных сходах!

Памятайце — 20-га лютага праз Горадню, Бельск і Ваўкавыск пройдзе шчыльнымі радамі беларускае насельніцтва і далёка пранясецца кліч волі беларусоў Беласточчыны:

Не аддамо нашай зямлі!

Беларускія сяляне і бальшавікі

Сучасная навука рознымі спосабамі даведалася аб жыцьці людзей 8 і 10 тысяч гадоў тaму назад. Тым болей мы [illegible] зусім добра ведаем, як людзі жылі 100[illegible]500 гадоў таму назад. Тады яшчэ ня был[illegible]іх вялікіх гарадоў, як цяпер, ня было яшчэ ані вялікіх фабрык, бо ня было амаль ніякіх машынаў. Калі пашырыліся фабрычныя машыны, яны былі прычынай зьнішчэньня паншчыны, г. зн. зусім нядаўна яшчэ людзі жылі галоўным чынам у вёсках і займаліся амаль выключна земляробствам. Зямля давала ім амаль усё неабходнае: ежу, вопратку, абутак і г. д. Наша беларуская вёска нават і цяпер зьяўляецца ў гэтым напрамку амаль самавыстарчальнай. Бяз вёскі, без сялянскай працы немагчыма існаваньне чалавецтва. **Таму нічога дзіўнага, што сялянства зьяўляецца падставай усялякае дзяржавы.** Гісторыя дае нам вельмі добрыя прыклады важнасьці сялянства. Прыблізна 1600 гадоў таму назад на слаўную Рымскую Імпэрыю пачалі нападаць розныя дзікія варварскія плямёны. Рымскія войскі адбівалі гэтых варвараў датуль пакуль было здаровае й магутнае рымскае сялянства. Калі, аднак, рымскія паны пачалі адбіраць сваім сялянам іх зямлю і рабіць іх нявольнікамі, рымскае сялянства памалу пакідала свае хаты, уцякала ў гарады, тут пралетарызавалася, дэмаралізавалася і — гінула. Такім чынам, аднак, гінула й рымскае войска, а гэтым самым і — Рымская Імпэрыя пала, урэшце, пад напорам варвараў. Нешта падобнае мы бачылі ў вапошні час у Францыі. Дзякуючы сваім багатым калёніям, французы пачалі добра, лёгка жыць, бо мелі шмат танных земляробскіх прадуктаў. Праца францускага селяніна не аплачывалася, ды ён захацеў таксама «лёгка, пагарадзкому», жыць, пачаў перасяляцца з вёсак у гарады. Тут хутка падпадаў пад уплывы «лёгкага» гарадзкога жыцьця, траціў здаровыя сялянскія прынцыпы маралі, звырадняўся. У выніку гэтага — пачалося звыradненьне Францыі. Той самы лёс чакаў і былую Польшчу, толькі дзеля іншых прычынаў. Тут усё гаспадарчае жыцьцё знаходзілася ў руках жыдоў, Польскі ўрад палкоўніцкіх дэгэнэратаў быў бязмала поўнасьцю апанаваны жыдамі. Сялянства, кінутае на ласку й ня ласку гэтых крывапійцаў, падала пад цяжарам падаткаў, бяднела, памалу вымірала. Катастрофа дзеля гэтага так ці інакш, мусіла прыйсьці.

Сялянскае жыцьцё мае зусім іншы характар, чым жыцьцё рабочага, або ўрадоўца. Рабочы на фабрыцы, ці ўрадовец у канцэлярыі працуе й атрымоўвае заплату зусім незалежна ад таго, ці пагода добрая, ці дрэнная, ці цёпла ці холадна. Яны незалежны ад прыроды. У селяніна палажэньне зусім іншае. Тут прырода часта правядзе яму такую штуку, што ён застанецца зусім бяз хлеба. Селянін бачыць, што яго праца не вырашае яшчэ канчаткова

(Працяг на 2-й бачыне)

(«БЕЛАРУСКІЯ СЯЛЯНЕ І БАЛЬШАВІКІ»)
(Працяг з 1-й бачыны).

ае вынікаў, што тут вялікую ролю іграе прырода, вышэйшая сіла. Таму ён перад пачаткам працы падымае вочы ўверх, ў сэрцы родзіцца малітва. Яго сэрца перапоўнена таксама малітвай падзякі, калі ён бачыць, як усё ў яго на полі прыгожа расьце, ці яго жывёла ў хляве яму добра гадуецца. Гэтае рэлігійнае пачуцьцё зьяўляецца для яго падставай маралі. Бо, калі рэлігія й не зьяўляецца галоўнай падставай маралі, дык мараль усё-ж мае шмат супольнага з рэлігіяй. Селянін больш чым хто іншы працуе для агульнага дабра, сілай рэчаў працуе заўсёды добра, сумленна, бяз ніякага іншага прымусу, акрамя свайго сэрца, розуму. Процант цяжкіх праступкаў сярод сялянства заўсёды найменшы, бо амаль адзінай яго думкай ёсьць — добрая праца, а ня нейкія ашуканствы і да т. п. Працуючы на сьвежым паветры, сялянства зьяўляецца здаровым маральным і фізычным рэзэрвуарам народу.

Прыймаючы гэтыя прынцыпы пад увагу, Новая Нямеччына Адольфа Гітлера зьвярнула асаблівую ўвагу на забясьпечаньне нармальнага існаваньня свайго сялянства, вырываючы яго з рук усялякага роду спэкулянтаў. Зямля аддадзена селяніну ў непарушнае вечнае валаданьне, калі толькі ён на ёй належна працуе. З другога боку сялянскае жыцьцё розьніцца ад жыцьця рабочага ці ўрадоўца тым, што селянін беспасярэдна падлягае толькі сабе самому. У сваёй працы ён ня мусіць нікога слухацца, ён ня мусіць крывіць душою перад сваім начальнікам, ілгаць, ільсьціць яму, шкодзіць сваім супрацоўнікам, як гэта часта бывае ў горадзе. Селянін — сам сабе гаспадар, сам сабе пан і начальнік. Ён дзеля гэтага ня толькі гаспадарча, але й духова — індывідуаліст. Праўда, сяляне таксама маюць розныя супалкі, часта памагаюць адзін другому, але аснаўная іх праца — індывідуальная, а не калектыўная. Селянін патрабуе для сваёй працы парадак, грама[illegible]кі супакой. Усялякія завірухі, непакоі, гр[illegible]дзкія забурэньні ня толькі перашкаджаюць [illegible]альна працаваць, але часта нішчаць пра[illegible]го бацькоў і дзядоў. Таму і дзеля гэтага [illegible]нства — падстава дзяржавы.

Кожная добра кіраваная дзяржава гэта разумее і стараецца добра забясьпечыць падставы сялянскага жыцьця. Але ёсьць адна сучасная дзяржава на сьвеце, для якой сялянства было і ёсьць вялікай небясьпекай. Гэта — жыда-бальшавіцкі Савецкі Саюз. Жыда-бальшавіцкая навука пад кіраўніцтвам Леніна ніколі ня была шчырай адносна сялянства. Падчас, калі жыд Троцкі заўсёды лічыў сялянства буржуазнай стыхіяй і жадаў яшчэ ў 1905 годзе аб'явіць яму вайну і нішчыць яго, то Ленін быў хітрэйшы. Ён сказаў, што сялянства трэба нішчыць паступова: спачатку трэба зьнішчыць памешчыкаў, пасьля «кулакоў», а ўрэшце — серадзнякоў і ўсё сялянства наагул. Пагляд Леніна перамог, але нішчыць сялянства, як такое, яму ўжо не ўдалося, бо ён ужо фактычна ў 1921 г. па хваробе адыйшоў ад улады. Гэтая місыя нішчэньня сялянства прыпала крыважэру Сталіну.

Бачачы, што сацыялізм у адсталай Расеі збудаваць нельга, ён пачаў мабілізаваць сілы для падрыхтоўкі сусьветнай рэвалюцыі. Галоднае, босае, абдзёртае савецкае насельніцтва мусіла церазмерна цяжка працаваць, каб «ашчасьлівіць «бедную» Эўропу. Каб няшчасныя нявольнікі маўчалі, не маглі ніякім чынам праявіць сваё незадаваленьне, трэба было іх усіх узяць «пад вока» НКВД. З рабочымі, урадоўцамі й гарадзкім насельніцтвам НКВД магло даць рады— добра наставіць іх на «сацыялістычны» спосаб думаньня. Галавы, якія ня зусім добра ўкладаліся ў гэтыя рамкі, лёгка зрэзваліся. Горш было з сялянствам, пакуль яно індывідуальна працавала на сваёй зямлі. Сусьветная рэвалюцыя была для яго зусім чужым, незразумелым паняцьцем. Індывідуальны спосаб жыцьця, працы, а, значыць, і псыхалёгіі быў для НКВД вялікай перашкодай на шляху да сусьветнай рэвалюцыі. Больш таго, была небясьпека, што вялікі слой сялянства, урэшце, можа псыхалягічна «здэмаралізаваць і сапсуць» шмат слабейшы слой рабочых, а гэтым самым палажыць канец крывавай сыстэме жыда-бальшавікоў. І вось крыважэрны Сталін выдумаў д'ябальскі плян зьнішчэньня сялянства, як такога, — плян калектывізацыі. Пачалося безчалавечнае нішчэньне гэтага здаровага фізычна й маральна рэзэрвуару народу. Прыблізна 10 працэнтаў сялянства было адразу зьнішчана фізычна, рэшта — маральна. Сталінскае НКВД на працягу двух — трох гадоў пасьпяхова ваявала на ўнутраным фронце, расьсяваючы навакол сябе голад, сьмерць і зьнішчэньне. У выніку гэтага мэта была асягнута. Сялянства перастала існаваць, усе сталі нявольнікамі жыдоў, бяздушнымі аўтаматамі.

Асабліва такімі бяздушнымі аўтаматамі сталіся нашы беларускія сяляне. Для іх родная зямля была праз вякі сьветазарнай, жыцьцёдайнай крыніцай іх сілы; «зямелька-маці наша, яна нас корміць, поіць і адзявае». Як магутнае дрэва, зросься наш селянін моцна з сваёй зямлёй. Адсячы карэньне ў дрэва — сохне, адбяры зямлю ў селяніна — гібее. Зямля — —найвярнейшы прыяцель селяніна, яна абумоўлівае яго псыхіку і мараль: «будзь дбайным, сумленным, працавітым, руплым і шчырым. Зямля дае сілу й моц, жыцьцёвую вытрываласьць, долю й шчасьце»...

Усім нам ведамы факты, што калі наш селянін мусіў пакінуць сваю старонку, ён браў з сабою ў торбачку жменю роднай зямлі. Гэты да сълёз узварушаючы звычай гаворыць аб тым, што родная зямля была для нашага селяніна часткай яго сэрца й душы, цудатворнай сілай, бо сяляне нават верылі, што яна можа лячыць хваробы.

Гэтая спрадвечная любасьць беларускіх сялян да свае роднае зямлі пераносілася імі, ясна, на сваю старонку наагул, яна была падставай любасьці да нашае Бацькаўшчыны. Дзе-бы наш селянін ня быў, як-бы добра ня жыў на чужыне, яго роднае карэньне, любасьць да Бацькаўшчыны, цягнулі яго заўсёды дамоў — на сваю родную старонку. Гэты здаровы ў сваіх падставах, высока маральны патрыятызм нашага сялянства быў прычынай таго, што наш беларускі сялянскі народ перанёс вякі няволі, ніколі ня страціў свае роднае мовы, душы, не асыміляваўся. Нават, пакінуты сваімі асьвечанымі вярхамі, якія перайшлі ў варожы лягер, — сяляне засталіся непарушнымі, засталіся асновай нашага нацыянальнага існаваньня.

І вось жыда-бальшавіцкія душагубы ўдарылі сякерай па самай аснове іх жыцьця, адабралі ім жыцьцядайную сілу — зямлю, вырвалі душу й сэрца нашаму сялянству, безчалавечна патапталі ўсе яго звычаі зьнішчылі яго векавечны быт.

Аграбленае й пакалечанае фізычна й духова нашае сялянства, здавалася, ужо, як рыба ў паветры, знаходзіцца на краю гібелі. Але яго вялікая любасьць да сваёй роднай зямелькі памагла яму й цяпер перацярпець найбольшыя зьдзекі й гвалт. Меч нямецкай арміі нанёс сьмяротны ўдар жыда-бальшавіцкай гідры на нашых землях. Наша вызваленае сялянства йзноў моцна стала на родную глебу, пачало залечваць свае глыбокія фізычныя й духовыя раны.

У толькі што абвешчаным Статуце Беларускай Цэнтральнай Рады ў Менску аб зямельнай гаспадарцы на Беларусі гаворыцца: «поўная ліквідацыя абшарніцкае і калгаснае сыстэмы й перадача зямлі ў рукі працоўнага сялянства на правох індывідуальнае собскасьці».

Родная зямля йзноў сталася нашаму сялянству крыніцай жыцьця. Гэтую крыніцу жыцьця, сваю родную зямлю — сваю Бацькаўшчыну яно будзе ўжо бараніць да апошняе кроплі крыві супроць безчалавечных ворагаў. Спрадвечная праўда паможа нам асягнуць канчатковую перамогу й над найбольш небясьпечнымі нашымі ворагамі — жыда-бальшавікамі.

Ул. Б—ік.

Вайна

Дзе хто з нас часамі дзівіцца, як гэта магчыма, што крыважэр Сталін падарыў сабе між многімі блiскучымі тытуламі таксама тытул— бацюшка. Цяпер ужо няма чаго дзівіцца, разумеем ужо. Бо мы часамі, па дурнаце сваёй, думалі, што гэты бацька народаў вельмі разгневаўся на нас за тое, што мы пачалі ўжо будаваць падваліны нашай Незалежнасьці бяз сонца яго канстытуцыі, без яго мудрага кіраўніцтва, без яго «вока» НКВД. Да таго, о, выбачай нам бацьку, часамі пазволілі сабе о, няўдзячныя, сказаць, што ён быццам нялюдзка замучыў мільёны нашых сялян і інтэлігэнтаў, ажабрачыў наш народ, кінуў яго на самаволю жыдоўскіх камісараў НКВД і г. д. О, не. Усё гэта выпадае, як быццам, няпраўда. Таму й бацька Сталін за гэта на нас ня гневаецца й выбачае нам, як сапраўдны бацюшка. Бо вось, бачыце, успомніў і пра нас. Ня толькі для ўкраінцаў, ці палякоў, але й нам ужо даў на паперы — «незалежнасьць». А як-жа абвесьціў «незалежную» савецкую беларускую рэспубліку на чале з П. К. Пономарэнко. Бедны Пономарэнко! Ён, мусіць, цяпер толькі й думае, як хутка, за сваімі папярэднікамі паедзе ў — пекла, да таго — з рук энкавудзістаў ці — «дабравольна». Мы-ж бацюшцы скажам адно — вялікі крыважэр, запозна, няма дурных, пазналі мы цябе, злога воўка, ужо добра, ніякімі хітрасьцямі ўжо нас не абманеш, хутчэй пападзеш у бочку з смалой, якая на цябе ўжо даўно чакае, чым бы ты ізноў мучыў нас. Твае няшчасныя мільёны рабоў дарэмна гінуць на ўсіх адрэзках Усходняга фронту. Да гэтага часу ім яшчэ нідзе не ўдалося прарваць нямецкія лініі. Сталінскае ваеннае камандаваньне мінулы тыдзень пачало кідаць у бой масы пяхоты, танкаў, самалётаў і артылерыі амаль на ўсіх адрэзках Усходняга фронту. Пасьля таго, як нямецкія аддзелы пакінулі гарады Луцк і Роўно, лінія ўсходняга фронту прабягае ўжо вельмі дзіўна, бо пад вялікім кутом, пачынаючы ад Віцебска, каля Оршы, Рэчыцы, праз уток Прыпяці, на поўдзень Палесься высоўваецца далёка на захад да Роўна й Луцку, каб пасьля йзноў вярнуцца да Дняпра ля Нікаполю. Гэтая лінія фронту гразіць вялікімі магчымасьцямі й небясьпекай. Каб больш-менш выраўняць яе, бальшавікі пачалі ізноў масава наступаць каля Віцебску. Яны хочуць за ўсякую цану заняць гэты горад, каб пасунуць свае пазыцыі значна наперад. Свой першы наступ на гэты горад бальшавікі праводзілі ад 13 Верасьня да 18 студзеня, як мы ўжо пісалі, з 50 пяхотнымі дывізыямі й шматлікімі танкавымі брыгадамі. У выніку гэтых баёў яны страцілі звыш 40.000 забітых, 1.203 танкі і г. д. і не асягнулі ніякага посьпеху. Калі вораг тады не асягнуў посьпеху, дык цяпер ён мусіў кінуць у бой яшчэ большую колькасьць людзкога й ваеннага матарыялу. Цяжкія бай тут прынялі йзноў заўзяты характар.

Цяжкія бай прадаўжаюцца таксама, хаця й з крыху ўжо меншай сілай і на паўночным фронце, на паўночны-захад ад Ільменскага возера й на адрэзку Нарвы. На захад ад Ноўгараду нямецкія аддзелы правялі рад пасьпяховых контр-атакаў, адбілі назад некалькі мясцовасьцяў і ачысьцілі заняты абшар ад расьцярушаных варожых аддзелаў. Асабліва заўзята наступаў вораг на адрэзку Нарвы. Пры ўтоку Нарвы бальшавіцкія аддзелы перайшлі замёрзшую рэчку з двума батальёнамі. Мясцовыя нямецкія аддзелы перайшлі зараз-жа ў контратаку і, пры дапамозе халоднага аружжа, зьнішчылі амаль дашчэнту гэтыя сілы. Таксама бяз посьпеху засталіся бальшавіцкія атакі на ўсход ад гораду Нарвы, падчас, калі нямецкія контр-атакі значна зьлепшылі іх пазыцыі й значна звузілі бальшавіцкае ўкліненьне.

На сярэднім адрэзку фронту, між Прыпяцьцю і Бярэзінай, і на паўдзённы-захад ад Бярэзіны бальшавікі кінулі ў бой сем пяхотных дывізыяў і шмат танкаў. Некалькі хваляў гэтай пяхоты было скошана агнём цяжкога нямецкага аружжа раней, чым вораг мог падыйсьці да нямецкіх пазыцыяў. Некалькі мясцовых укліненьняў было акружана й зьліквідавана. У некаторых мясцох на поўдзень ад Беразіны бай прадаўжаюцца.

У паўдзённай частцы Палесься прадаўжаюцца бай з кавалерыйскімі аддзеламі бальшавікоў. На захад ад Палоннай усе бальшавіцкія атакі адбітыя. Нямецкі аддзел танкаў наткнуўся тут на два бальшавіцкія батальёны й поўнасьцю іх зьнішчыў. Таксама няўдачна скончыліся бальшавіцкія атакі ў раёне Шэпэтоўкі.

У раёне Кіраваграду, Белай Царквы й Шашкава бальшавікі ўжо даўжэйшы час праводзяць масавыя атакі з дапамогай вялікай колькасьці танкаў. Да гэтага часу, аднак, нямецкія аддзелы з посьпехам абараняюць свае становішчы й спрычыняюць ворагу вялікія крывавыя страты. Прадмосьце Нікаполь пасьля зьнішчэньня ўсіх ваенна й гаспадарча важных аб'ектаў плянова пакінуты нямецкімі аддзеламі. За мінулы тыдзень бальшавікі страцілі на Усходнім фронце 392 танкі і 192 самалёты, немцы страцілі 17 самалётаў.

На італьянскім фронце закончылася другая бітва за горад і горны масыў Кассіно. Ня гледзячы на вялікую перавагу ў людзкім і ваенным матарыяле, англа-амэрыканцам не ўдалося й гэтым разам заняць гэты горад, каб адкрыць сабе дарогу на Рым. Дзякуючы вялікім людзкім і матарыяльным стратам, англа-амэрыканскае камандаваньне прымушана было перарваць гэтыя бай, каб правясьці новую перагрупіроўку сваіх войскаў.

Цяпер англа-амэрыканцы бачаць, што каб заняць Рым яны мусяць ахвяраваць найменш мільён жаўнераў, а некаторыя ангельскія газэты пішуць, што нават больш. Каля Нэттуно нямецкія аддзелы правялі рад пасьпяховых атакаў і занялі 700 палонных. Нямецкія баявыя самалёты й цяжкая артылерыя з посьпехам абстралялі некалькі разоў высадку варожых войскаў у Нэттуно, у Анчыо і батарэі варожай артылерыі ля Апрыліі.

Нямецкае лятунства з посьпехам бамбардавала далей горад Лёндан і ваенна-важныя аб'акты ў паўдзённа-ўсходняй Англіі. Англа-амэрыканскае лятунства праводзіла далей свае тэрарыстычныя налёты на гарады Нямеччыны, асабліва на Вільгэльмсгафэн і Франкфурт на Майне. Прыгэтым былі зьбіта 37 варожых самалётаў, з большасьці 4-х маторных бамбавікоў.

Новы падзел савецкіх рэспублік

Паводле апошніх вестак з Саветаў, Молатаў прадставіў новы праект падзелу савецкіх рэспублік у найвышэйшай савецкай радзе. Праект быў прыняты аднагалосна. Паводле гэтага праекту паасобныя савецкія рэспублікі атрымоўваюць асобныя правы. Перабудовай камісарыяту абароны і замежных справаў савецкай рэспублікі ў народныя камісарыяты паасобных рэспублік Молатаў хоча зрабіць вялікі шаг наперад у дэмакратызацыі Саветаў. Ясна, што гэты новы ашуканчы манэўр Сталіна выклікаў такі-ж водгук заграпічнай прэсы, як і ягоныя дасюлешнія ашуканствы — роспуск Камінтэрну, стварэньне Сыноду, выбары патрыярха і зьмена гімну.

Паводле літоўскай прэсы, Саветы на працягу 25 гадоў паказалі ўжо свае сапраўдныя мэты і імкненьні, каб стварыць сусьветную рэвалюцыю і дыктатуру пралетарыяту. За ўсім гэтым скрываецца, зразумела, жыдоўства. Якое значэньне мае ператварэньне замежных камісарыятаў і абароны, калі цэлая сіла і ўлада над дзяржавай знаходзіцца ў руках НКВД!? Што загадае НКВД, то і будзе выканана! Гэтая камэдыя з ператварэньнем камісарыятаў зроблена папросту, каб туманіць народ і пускаць пыл у вочы заграніцы.

У Маскве засталіся ўрады прыбалтыцкіх дзяржаваў, каторыя цяпер могуць высылаць заграніцу сваіх прадстаўнікоў. Фармальнасьць захоўваецца, і гэтыя ўрады на загад бальшавікоў выходзяць цяпер з ценю, каб адыграць вызначаную ім бальшавікамі ролю.

З УСЯГО СЬВЕТУ

✦ Сіямскі ўрад падаў да ведама падрабязнасьці аб арганізацыі дабраахвотніцкай жаночай арміі, якая мае паўстаць у хуткім часе. Армія мае складацца з жанчын у веку ад 16 да 25 гадоў, час службы — 3 гады.

✦ Паводле паведамленьня з Масквы ў газэце «Афтонтіднінгэн», Савецкі Саюз атрымаў свайго віцэ-прэзыдэнта. Заступнікам Калініна выбраны Нікалай Швэрнік.

✦ Паштовыя ўрады ня прыймаюць больш лістоў і паштовых перасылак у Аргэнтыну. Высланая ўжо пошта будзе дастаўлена назад.

✦ Вэнгерскі лыжны патруль, які хацеў узыйсьці на вяршыну Горці ў Карпатах, засыпаны сьнежнай лявінай. 15 лыжвяроў згінула ў гэтай экскурсіі.

✦ Фюрэр пераслаў прэзыдэнту Фінляндыі Рысто Рыці сэрдэчную павіншавальную тэлеграму з нагоды ягонага дня нараджэньня.

✦ У Італіі змагаецца шмат нэграў. Як паведамляе амэрыканскі вайсковы карэспандэнт, 99-я паветраная дывізыя, якая знаходзіцца каля прадмосьця на поўдзень ад Рыму й выконвае там паветраную абарону, складаецца выключна з нэграў.

✦ Японскі ўрад пастанавіў адчыніць у Харвацыі японскае пасольства. Аграмская прэса выражае сваю радасьць з прычыны гэтай пастановы.

✦ Па загаду Англіі, абісынскі нэгус паслаў у Савецкі Саюз свайго пасла, які зараз прыбыў у Маскву.

✦ У Англіі арыштаваны кіраўнік пражываючых там індусаў, Фурэфа Ваідыа.

✦ У Эгіпце пашыраецца далей малярыя. У гэтым годзе там памірае ад яе 6 000 чалавек у месяц. Эгіпецкі ўрад паважна занепакоены такім небясьпечным станам.

З БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ

Усьцяж новыя пратэсты супроць намераў Масквы

Пастановы Тэгэранскае канфэрэнцыі, якія побач з іншымі краінамі аддаюць Беларусь на ласку і няласку бальшавізму, выклікалі таксама і ў Наваградку вялікае абурэньне ўсяго жыхарства. Пратэст супроць плянаў маскалёў і зьвязаных з імі англя-амэрыканскіх плютакратаў, якія так ці гэтак ня зьдзейсьняюцца дзякуючы перамозе нямецкай арміі, знайшоў свой выраз у шэрагу пратэстацыйных сходаў, скліканых у розных мясцовасьцях Наваградчыны. Згода ўсяго жыхарства ў гэтай справе знайшла свой выраз у рэзалюцыі, якая была з гучным задаваленьнем прынята прысутнымі.

«Мы, работнікі, сяляне й урадоўцы гораду Наваградку горача пратэстуем супроць жыдоўска-бальшавіцкіх жаданьняў зноў захапіць нашую бацькаўшчыну і супроць англа-амэрыканскіх плютакратаў, якія на канфэрэнцыях у Маскве і Тэгэране ў гэткі бессаромны спосаб аддалі нас бальшавіком. Мы аднагалосна сьцьвярджаем, што мы хочам жыць бяз жыдоў і камуністых і што побач з нямецкімі жаўнерамі мы будзем змагацца аж да перамогі з сусьветным жыдоўствам, усёроўна, ці хаваецца яно пад бальшавіцкай, ці дэмакратычнай маскай.

Хай жыве непераможная нямецкая армія й ейны правадыр Адольф Гітлер!

Хай жыве Беларусь!»

Усьцяж новыя абаронныя вёскі

Закладаньне абаронных вёсак у Менскай акрузе робіць хуткія поступы. Беларускае сялянства ўсюды йдзе за заклікам Гэнэральнага Камісара Беларусі, каб са зброяй у руках бараніць плады свае працы ад маскоўскіх прыблудаў, зладзейскіх бандаў. На зборках, якія адбываюцца пры закладзінах абаронных вёсак, выказваецца ненавісьць нашага сялянства да бандытаў. Дабраахвотна, бяз ніякага прымусу, зглошваюцца сяляне, каб атрымаць з рук нямецкіх прадстаўнікоў зброю, з якой яны будуць бараніць свае сем'і, вёскі, іхнюю Бацькаўшчыну. Як сьвятая прысяга, гучаць іхнія словы, калі яны просяць: «Дайце мне зброю! Я ня выпушчу яе з рук датуль, пакуль у маёй Бацькаўшчыне ня будзе зьнішчаны апошні бандыт. Я ніколі не аддам яе ворагу! Хто так зробіць, таго няхай пракляне ягоная сям'я і наш народ!»

Таксама жанчыны й дзеці разумеюць, аб што йдзе. Яны з жахам успамінаюць аб тых цярпеньнях, якія прынёс іхняй радзіме ў мінуласьці бальшавізм і ягоныя бандыты. «Дарагі мужу, дарагі бацька, бяры зброю! Мы паможам табе ў працы як і ў змаганьні за нашае дабро й жыцьцё!» Доўга яшчэ пасьля разданьня зброі сяляне застаюцца разам, каб выказаць сваё захапленьне тым, што й яны паклíканы да абароны свае вёскі. Іхняя радасьць ёсьць тым вялікшая, што нямецкія ўрадоўцы пры закладзінах абароннае вёскі, разьдзяляе між іх махорку і іншыя прадметы штодзённага ўжытку. Сялянства бачыць у гэтым доказ, што нямецкае кіраўніцтва не гаворыць толькі пустыя словы, як гэта рабілі бальшавікі, а што яно выконвае тое, што абяцае.

Няма асаблівае патрэбы заклікаць беларускае сялянства да змаганьня з бандытамі. Хто хоць адзін раз быў пры закладзінах абароннае вёскі, той ведае, што ўва ўсёй Беларусі наш селянін зробіць усё, каб абараніць сваю сям'ю й сваю гаспадарку.

«Прэч з бальшавізмам! Няхай жыве Беларусь!» — вось іхныя клічы, вось іхняя сьвятая прысяга.

Уся Вялейшчына пратэстуе супроць зладзейскіх намераў

У людзей слабых духам адпадалі рукі. Скуль прыйдзе ратунак?—пыталі ня раз сяляне адзін аднаго. Людзі, што сядзяць у лясох, замяніліся ў двуногіх зьвяроў, каторыя бачаць сваё задаваленьне ў сьлязах і крыві нявінных людзей. Галоўны бандыт Сталін, задумаў яшчэ раз загнаць беларускі народ у няволю і гэтым зьнішчыць яго. Цярплівы беларус, але калі хтось падыйме руку на яго жыцьцё — маўчаць ня будзе. І беларусы Вялейскай акругі не на жарт узварухнуліся, а заклікам да гэтага быў дзень 21 сьнежня 1943 году, дзень заснаваньня Беларускае Цэнтральнае Рады.

На пачатак словы, а потым чын.

Пачаліся масавыя пратэсты беларускіх сялян, работнікаў і інтэлігэнцыі супроць намераў бальшаавізму.

Да гэтага часу адбыліся антыкамуністычныя сходы ў Вялейцы, Маладэчне, Радашкавічах, Красным, Валожыне й другіх мясцох. Гэтыя сходы адбываліся не па савецкі лад, калі прысутныя ня ведалі, аб што йдзе. Тут кожны беларус ведаў і ведае, што яму трэба. Зброі, каб біць жыда-бальшавікоў да сьмерці, каб пры помачы яе выгнаць бандытаў з сваёй зямелькі. Самім бараніць сваё.

Ад слоў да чыну. І ён ужо пачаўся. Пры помачы нямецкіх уладаў сяляне вёскі Нарач і Касьцяневічы Вялейскай акругі ўжо атрымалі ня толькі зброю, але ўмундураваньне і шмат другіх рэчаў. Пачаткова сяляне ня верылі, што яны будуць мець зброю ў сваіх руках, што ў іх вёску больш бандыт не пакажацца. Але сапраўднасьць кажа сама за сябе — дзе ёсьць зброя, там і супакой, бо бандыт, гэта не жаўнер, каторы йдзе і супроць зброі. Бандыт такую вёску абыходзіць за некалькі кілёмэтраў. Сяляне в. Касьцяневічы асабліва заўзятыя на бандытаў, бо нядаўна яны спалілі іх стары, але прыгожы касьцёл, каторы ў хуткім часе пачнуць адбудоўваць, а бандыты ў гэтым ім больш не перашкодзяць. Навука і перашкаленьне сялян гэтых вёсак праводзіцца ўжо добра перашколенымі жаўнерамі 𝔰𝔰, Вялейскага Беларускага Батальёну, пад наглядам беларускіх афіцэраў гэтага-ж батальёну. Валожынскі беларускі батальён, што раз расьце. Жаўнеры ўжо перашколеныя, б'юць бандытаў. Што раз наплываюць новыя дабраахвотнікі як у Валожынскі, так і ў Вялейскі батальёны. Кожны дзень нашы рады мацнеюць. Ніхто стаяць на баку ня мае права. Для кожнага беларуса цяпер самы важны кліч: «Зброю ў рукі—сьмерць бандыту»...

Слонім

АБАРОННАЯ ВЁСКА У СЛОНІМШЧЫНЕ

Абвешчанае пры паклíканьні да жыцьця Беларускае Цэнтральнае Рады сп. Гэнэральным Камісарам, 𝔰𝔰 Групэнфюрэрам фон Готтбэргам утварэньне гэтак званых абаронных вёсак робіць хуткія поступы. Гэтакая вёска была нядаўна ўтворана ў Слонімшчыне. На пасьвяточнаму ўпрыгожаным пляцы зборак выстраіліся аднаго ранку беларускія самаахоўцы. Сабралося сюды і ўсё жыхарства вёскі, шчыра зацікаўленае гэткай нязвычайнай для іх урачыстасьцю. Сьвята распачалося гарачаю прамоваю беларускага батальённага камандзіра, які заклікаў сваіх падуладных да пераможнага й заўзятага змаганьня з ворагамі беларускага народу: бальшавікамі й жыдамі. Пасьля старшыня павету адчытаў сабраным адозву Гэнэральнага Камісара для Беларусі і растлумачыў вялікае значэньне гэтае адозвы для беларускага народу, а гэбітскамісар нарысаваў самаахоўцам абраз гатовае ўзорнае абароннае вёскі, якая мае быць тут створана з дзейнай дапамогаю мясцовага вясковага жыхарства. Сп. Гэбітскамісар асабіста зьвярнуўся да сабраных мужчынаў, гаворачы ім аб належным выкананьні імі сваіх абавязкаў, як сялянаў і жаўнераў, а жанчынам, — прыпамінаючы аб іхных заданьнях, як жонак, гаспадыняў і матак, да якіх мужчыны сягаюць па маральнае падтрыманьне ў цяжкія гадзіны.

Пад канец урачыстасьці жыхарству была раздадзена вопратка й іншыя рэчы. Пасьля гэтага адбылася ўрачыстая прысяга самаахоўцаў — змагацца на жыцьцё і сьмерць з бальвізмам.

Кёнігсбэрг

Ледаход ідзе!

Мінуў час гаварыць аб пачатках, аб прабуджэньняў. Пачатак быў ціхі, мала заўважаны. Вось, як рака на прадвесьні, прыбірала, падымалася, зьбягаліся да яе розныя ручайкі — потым трэснуў лёд, пакрышылася скарупа соннасьці і — ледаход пайшоў.

Беларусы Кёнігсбэргу перажываюць красу свайго ледаходу. З ціхіх ручайкоў нацыянальнай працы вытварылася рака. Яна бурліць нашым беларускім жыцьцём. Як крыгі лёду ломяць перашкоды на сваім шляху, так і мы іх перамагаем у сваім імкненьні наперад.

У мінулым месяцы, у звычайны дзень, 26-га студзеня, Беларускі Камітэт Самапомачы ладзіў беларускую пастаноўку. Адыграны былі: «Чорт і баба» і «Зьбянтэжаны Саўка», і, як ужо ў традыцыю ўвайшло — выступаў беларускі хор. Шэры будзённы дзень ня ўплыў на прысутнасьць. Шматлікія госьці проста ад варштатаў, ад працы, без вячэры, пасьпяшылі ў вадну з найбольшых саляў Кёнігсбэргу—«Цыргартэн».

Прысутнымі былі ня толькі кёнігсбэрцы, даведаўшыся аб беларускім спэктаклі, прыбылі беларусы з Гайгэнбайлю.

Адлегласьць 50 км. не паўстрымала іх. Гайлігэнбайльцы таксама хацелі пачуць сваё роднае слова.

Артыстыя-ж аматары, без прафэсыянальных рэжысёраў, далі з сябе найбольшае, што толькі можа даць артыст-аматар. Мора гумару, громы сьмеху — даў зьбянтэжаны Саўка. Асабліва была выканана роля Саўкі сп. Галаведам. Шмат стараннасьці ў выкананьні далі й іншыя аматары.

Сп. Гэрцык, не зважаючы на свае маладыя гады, з надзвычайным посьпехам адыграў ролю старэнькага жабрака.

Жонка Саўкі дала ўдалы тып вясковай кабеты-сакатухі.

Шмат стараннасьці ўлажылі артыстыя-аматары пры адыграньні п'есы «Чорт і баба».

Найбольшым недахопам абедзьвюх п'есак было ціхае іх выкананьне.

Аграмадная саля і прысутнасьць 700—800 чалавек павінны ў нашых артыстах выклікаць натугу гаварыць голасна й выразна, каб і той апошні слухач з задніх радоў таксама пачуў голас граючага на сцэне.

Ледаход ідзе. Магутнасьць нацыянальнай сьведамасьці ўзрастае, праца шырыцца. Беларусы Кёнігсбэргу! — Хай ледаход бурліць, хай для Вас ня будуць зьнішчальнымі праменьні «сталінаўскага сонца», каторае ня можа зьнесьці магутнасьці нацыянальнага ледаходу.

Наш беларускі кліч прывітаньня хай увойдзе ў чын, а праца наша дакажа, што — «Жыве Беларусь!»

УЛАКА.

Я ізноў

У бяздарожжах блукацца даволі —
Абтрасу я з вачэй цяжкі сон,
і ізноў загаруся на волі
у вагні ап'яняючых дзён.

Годзе ў песьнях туляцца нядолі,
што вякамі цярпелі дзяды.
Выйду раньнем у роднае поле,
рассьпяваю задор малады.

Бо ці-ж сэрца стрымаць наму болей,
калі радасьцю пеняцца дні . . .
Над краінай жуды і патолі
сьпеў юнацкі мацней зазьвіні!

У бяздарожжах блукацца даволі.
Абтрасу я з вачэй цяжкі сон
Я хачу загарэцца на волі
у вагні ап'яняючых дзён.

1936 г. **Хв. ІЛЬЯШЭВІЧ**

Беларуская прэса ў Беласточчыне

Беластоцкая акруга адыграла не малую ролю ў гісторыі беларускай адраджэнскай прэсы ня толькі таму, што ў Беластоку нарадзілася першая беларуская газэта «Мужыцкая Праўда» (1863 г.) але і таму, што й пазьней яна займала адно з відных месц у разьвіцьці беларускага друку.

«Мужыцкая Праўда» была ўжо прадметам абшырнейшых публікацыяў, — таму на гэтым месцы мы толькі ўспомнім, што гэтая нелегальная газэта выдавалася правадыром паўстанцкага руху на Беларусі Кастусём Каліноўскім, які сам запаўняў яе зьмест. Выходзіла лістоўкай малога фармату й друкавалася лацінкай. Пашыралася газэта сярод сялянства. Вышла ўсяго 6 нумароў.

Першыя беларускія легальныя газэты ў Беласточчыне зьяўляюцца ў Горадні толькі ў 1919 годзе, але да таго былі спробы выдаваць рукапісныя часопісы. Так, у 1919 Беларускі Вучнёўскі Гурток пры Горадзенскай Гімназіі выдаваў часопіс, які, нажаль, да нашых часоў не дайшоў і больш дакладных вестак аб ім не сабрана. Успаміналі аб ім кс. Грынкевіч, апякун гуртка, і яго гадунец Павал Аляксюк. Ёсьць скупыя весткі, што ў Сьвіслацкай Вучыцельскай Сэмінарыі таксама рабіліся спробы выдаваць часопіс, толькі сярод тамашніх настаўнікаў не знайшлося нікога, хто-б падтрымаў гэтую ініцыятыву.

Калі ў канцы 1918 году Горадня, як адзіны горад, не акупаваны палякамі ці бальшавікамі, сталася цэнтрам беларускага палітычнага жыцьця, выходзіла тут аднача́сна чатыры беларускія газэты. У той час эвакуаваўся сюды Ўрад Беларускае Народнае Рэспублікі і шмат палітычных дзеячоў амаль усіх напрамкаў, а кожная група хацела мець свой орган друку. Апрача таго Горадня была выбрана рэзыдэнцыяй літоўскага міністэрства беларускіх спраў, які выдаваў тут тыднёвую газэту «Беларускі Народ» (1919 г.) Быў гэта часопіс вялікага фармату на чатырох балонках, але толькі дзьве друкаваліся пабеларуску, а дзьве парасейску. Бо міністэрства апіралася перадусім на даволі вялікую групу мясцовых дзеячоў, якія браліся за палітычную работу, не пераняўшы, або не зразумеўшы асноваў адраджэнскай ідэі і карысталіся расейскай мовай. Гэтая група т. зв. тоже белоруссов, гуртавалася каля Беларускай Губэрнскай Управы і мела вялікі ўплыў на палітыку міністэрства. Газэта насіла характар урадавы, але былі там артыкулы й публіцыстычнага зьместу. У беларускім аддзеле працаваў П. Крэчэўскі. Мясцовая група крайных адраджэнцаў (шчырыя беларусы), зьбліжаныя да сувязі культурна-нацыянальнага адраджэньня Беларусі, выдавала газэту-лістоўку «Зорка». Зьмест — папулярна-асьведамляючы. Інфармацыйны матарыял ігнараваўся. Вышла 5 нумароў (1919 год).

Беларуская Цэнтральная Рада Горадзеншчыны (контра Губэрнскай Управе) выдавала тыднёвую газэту «Беларусь», якая стаяла на незалежніцкім грунце. У першым нумары на першым месцы была надрукавана «Устаўная Грамата».

Палітычны кірунак даваў Павал Алексюк (народны сацыяліст). Вышла 13 нумароў (1919 год.)

Выходзіла яшчэ газэта «Бацькаўшчына», даволі старанна выдаваная. Выпушчана каля 7 нумароў (1919 год).

Пасьля прыходу палякоў усе гэтыя газэты спыніліся, перадусім дзеля таго, што цэнтр палітычнага жыцьця перанёсься ў Вільню, а пачала выдавацца ў Горадні палітычна-грамадзкая тыднёвая газэта «Родны Край»—орган беларускіх рэвалюцыйных сацыялістаў, пад кіраўніцтвам лідэра гэтай партыі Тамаша Грыба. Газэта стала на безкампрамісова-незалежніцкі грунт і бараніла свае сацыяльныя погляды. Вышла каля 10 нумароў (1919 год). Газэта была зачынена польскімі ўладамі.

У канцы 1919 году, пасьля бальшавіцкай інвазіі, пачала выходзіць у Горадні штодзённая газэта «Беларускае Слова» — орган Беларускага Нацыянальнага Камітэту. Стаўшы на непахісна-адраджэнскі грунт, газэта ў сваіх уступных артыкулах займала адпаведнае становішча да ўсіх тых падзеяў, якія былі рашаючымі для лёсу Беларусі (польска-бальшавіцкая вайна, Сярэдняя Літва, Рыжскі мір, Слуцкае паўстаньне, акцыя гэнэрала Балаховіча). Друкавался на адным лісьце. Вытрымала два гады выданьня (1920 — 1921). Прасьледвалася польскімі ўладамі і, урэшце, была зачынена. Рэдагавалася спачатку Арк. Смолічам, пасьля Сымонам Рак-Міхайлоўскім. Сталыя супрацоўнікі ў публіцыстычным аддзеле: Янка Натусевіч і аўтар гэтага артыкулу.

У 1922 годзе ў часе перадвыбарнай кампаніі ў польскі сойм выходзіла ў Горадні газэта «Беларускі Шлях», выдаваная А. Міткевічам, які стаяў на чале групы т. зв. беларускіх актывістаў (казённыя беларусы). Газэта стаяла на грунце польскай дзяржаўнасьці і праводзіла полёнафільскія погляды. Вышла каля 10 нумароў. Полёнафільскія пачынаньні на горадзенскім грунце збанкрутавалі, дык газэта спынілася, а А. Міткевіч перанёс цэнтр свэёй дзейнасьці ў Баранавічы.

У 1924 годзе вышлі ў Горадні дзьве аднадзёўкі «Выстрал» і «Гудок», выдаваныя групай радыкальных сацыялістаў — безкампрамісовых адраджэнцаў. У 1925 годзе гэтая група зрабіла спробу разваліць КПЗБ, выводзячы стуль т. зв. Беларускую сэцэсыю.

У часе перадвыбарнай кампаніі ў польскі сойм 1930 году аднавілі ў Горадні сваю дзейнасьць палянафілы, выдаючы тыднёвы часапіс «Беларуская Думка». Пасьля выбараў часапіс выходзіў далей, насіў сэнсацыйна-брукoвы характар і служыў заданьням польскае адміністрацыі. Цэлы тыраж закуплялі па загаду ўладаў валасныя ўправы Горадзенскага й суседніх паветаў.

Такім чынам, пасьля «Беларускага Слова» беларуская прэса ў Беласточчыне была зусім задушана і адрадзілася толькі ў 1941 годзе пасьля прыходу немцаў. Цяпер першае месца займае Беласток. Спачатку выходзіць тут «Беластоцкі Голас» (1941 год). Выйшла два нумары на лістку вялікага фармату. Ад 29-га сакавіка 1942 году выходзіць тыднёвая беларуская газэта «Новая Дарога».

Ул. КУРБСКІ.

Беласток

БЕЛАРУСКІЯ ВЫДАНЬНІ

Беларускае Аб'яднаньне ў Беластоку плянуе пачаць у найбліжэйшым часе пачаць шырэйшую выдавецкую працу. Ужо здадзены ў друк дзьве кнігі беларускага паэта М. Сяднёва — «Ад сына твайго, Беларусь!» (вершы) і зборнік артыкулаў і ўспамінаў «Ахвяры бальшавізму». Падрыхтоўваецца й хутка будзе здадзена ў друк беларуская хрэстаматыя. Высьвяецца справа надрукаваньня вялікага зборніка навукова-публіцыстычных артыкулаў вядомага беларускага публіцыста Ул. Глыбіннага. Апрача таго прадбачыцца выданьне лепшых твораў беларускіх пісьменьнікаў і паэтаў у сэрыі «Беларуская Народная бібліятэка» і перакладаў сусьветнае літаратуры ў сэрыі «Бібліятэка перакладаў».

—o—

Беларускі тэатр.

Існаваўшая пры Беларускім Аб'яднаньні ў Беластоку тэатральная група дзякуючы адсутнасьці адпаведнага памешаньня не магла да гэтага часу разгарнуць шырэйшае працы. Толькі некалькі беларускіх спэктакляў было зладжана ёю ў Беластоку. Патрэба беларускага жывога мастацкага слова для шырокіх беларускіх масаў, аднак, адчуваецца вельмі востра ня толькі ў Беластоку, але і ўва ўсёй акрузе. Шмат дапамагло ў заспакаеньні гэтак важнае культурнае патрэбы адкрыцьцё беларускіх школаў. Пры школах арганізуюцца драматычныя гурткі, і ўжо цяпер мы можам пахваліцца цэлым радам высока мастацкіх пастановак, якія падымаюць нашу вёску да сьвядомага нацыянальнага жыцьця. Пры Аддзелах Беларускага Аб'яднаньня таксама творацца драматычныя гурткі, якія будуць абслугоўваць бліжэйшыя мясцовасьці.

Гэта, аднак, ня ўсё. Павінен быць у Беласточчыне сталы Беларускі Тэатр, які ўжо беларусы прабавалі тварыць у сваім часе. Беларускае Аб'яднаньне ў Беластоку праводзіць цяпер падрыхтоўчую працу ў мэтах утварэньня сталага Беларускага Тэатру. Перадусім праводзіцца рэгістрацыя тэатральных працаўнікоў, а таксама зьбіраньне адпаведнага рэпэртуару. Беларусы Беластоку спадзяюцца ў хуткім часе атрымаць адпаведную салю, дзе яны змаглі-б праводзіць сваю культурна-нацыянальную працу.

Беларусы Беласточчыны павінны напружыць усе свае сілы, каб стварыць свой Беларускі Тэатр, які выканае вялізарнае заданьне ў нашым нацыянальна-грамадзкім руху.

—o—

100 ПЕСЬНЯЎ

Беларускі Хор пры Беларускім Аб'яднаньні ў Беластоку на працягу свае двухгадовае працы развучыў ужо ня менш 100 беларускіх песьняў. Хор мае ў сваім рэпэртуары і арыгінальныя песьні, напісаныя беларускімі кампазытарамі Беласточчыны.

Горадня

Аддзел Беларускага Аб'яднаньня ў Горадні плянуе ў хуткім часе зладзіць беларускі спэктакль для беларусоў Горадні. Будзе пастаўлена п'еса «Міхалка». Гэты першы спэктакль дасьць магчымасьць горадзенскім беларусам пачаць сыстэматычную масавую працу. У Горадні ёсьць даволі беларускіх артыстычных сілаў, якія патрапяць наладзіць культурна-нацыянальную працу. Кіраўніком тэатральнага гуртка мае быць вызначаны с. К. Драздоўскі, які працаваў ужо даўгі час на беларускай сцэне.

Астрына

КЛУМАК З КНІЖКАМІ ПАД ПАХАЙ...

Ад Новага Году пачала працаваць у нашым мястэчку беларуская пачаткавая школа.

У адчыненьні школы многа дапамог с. А. Рожка з Беларускага Аб'яднаньня ў Горадні, які асабіста зрабіў шмат стараньняў і высілкаў для справы, за што ўсе нашыя беларусы яму шчыра дзякуюць. Бацькі, пачуўшы аб адкрыцьці школы, вельмі ахвотна запісвалі сваіх дзяцей у родную беларускую школу, не зважаючы на ніякія труднасьці.

У школе цяпер вучыцца 135 дзяцей з самога мястэчка. Цяпер пакуль што працуе чатыры клясы. Навука адбываецца на дзьве зьмены па прычыне неадпаведнага будынку. Ня гледзячы на розныя недахопы, праца йдзе насьпяхова.

Беларуская школа—гэта кузьня, дзе куюцца новыя беларускія змагары, новае пакаленьне Беларускага Народу.

Няхай бацькі вакалічных вёсак таксама пастараюцца залажыць такія школы для сваіх дзетак, дзе сонца навукі асьвеціць новы шлях да нашае сьветлае будучыні.

Бацька.

Тапаляны

Беларуская моладзь в. Тапалянаў 30-га сьнежня б. г. зладзіла вечар-спэктакль. Была пастаўлена п'еса К. Каганца «Модны шляхцюк». На спэктакль прыйшлі ня толькі жыхары нашае вёскі, але й беларусы з іншых вёсак. П'еса прайшла вельмі добра. У нашай вёсцы ёсьць шмат моладзі, якая імкнецца разгарнуць шырэй беларускую працу. Хутка адбудзецца новая пастаноўка.

Мы пэўны, што моладзь нашая хутка зарганізуецца і пачне жыць сапраўды культурным жыцьцём.

Хтось-Такі.

Алесь Дудар

Алесь Дудар, як і многія іншыя «маладнякоўцы», зьявіўся ў беларускай паэзіі з «бунтарнымі» вершамі, з вераю ў сьветлае будучае, з душою на «расхлыст». Малады задор характэрны для ўсяго яго першага зборніка «Беларусь бунтарская». Як і для многіх другіх, слова Беларусь для Алеся Дудара зьяўлялася жыватворчаю крыніцаю. Ёю прасякнута, калі можна так сказаць, амаль уся творчасьць маладнякоўцаў (назва паходзіць ад часопісу «Маладняк»). Беларусь была для іх тым аганьком, на які ішлі яны ўпэўненым поступам, але трэба сказаць, на якім яны і апякліся. Юнацкая наіўнасьць не магла разглядзець сапраўднага аблічча савецкай улады, якую яны ўхвалялі з усімі яе атрыбутамі. Сэрца паэты імкнулася ў «мяцежную даль», сьветлую і радасную.

«Хто прайшоў — галаву павесіў,
Мільёны пудоў у гадох.
Ну, а я малады, мне весела
Разагнацца ў мяцежную даль».

Аднак хутка гэтая наіўнасьць праходзіць, і паэт пачынае глядзець на сьвет цьвярозымі вачыма. Алесь Дудар больш ня рвецца ў «мяцежную даль» Гэтая «мяцежная даль» зацьмілася й нічога не гаварыла яго сэрцу. Тое, што было для яго і «залацістым і сталёвым» (зборнік вершаў «І залацісьцей і сталёвей») аказалася фальшывым, фікцыяй.

Былі гады калектывізацыі сельскай гаспадаркі, былі гады разбурэньня вёскі. Алесь Дудар, паходзячы з сялянскай сям'і, адчуў боль за гэтае зьнішчэньне, як быццам-бы раны былі прычынены на яго целе. У выніку — Алесь Дудар піша антыбальшавіцкую паэму «Пасеклі наш край», якая распаўсюджвалася ў рукапісах бяз подпісу аўтара. Але хутка НКВД гэтую справу разьнюхала. Паэт быў высланы за межы Беларусі на тры гады. У параўнаньні з тымі рэпрэсіямі, на якія здольна НКВД, гэтая кара была зусім яшчэ не вялікай. Пасьля, праз тры гады, паэт вяртаецца на Беларусь. У гэты час Алесь Дудар працуе над перакладамі клясыкаў сусьветнае літаратуры на беларускую мову. Ён пераклаў «Еўгені Анегін», Пушкіна, «Фауст» Гётэ, «Вільгэльм Тэль» Шылера, Бамаршэ і г. д. У гэтым вялікая заслуга нашага паэта. Гэтыя творы ўпяршыню яшчэ перакладзены на нашу мову. Гэты этап у рабоце Алеся Дудара мае гістарычнае значэньне для беларускае культуры. Мы і нашыя нашчадкі высока ацэняць гэтую працу паэта.

Ня гледзячы, здавалася-б, на такую аналітычную працу Алеся Дудара, яго ў 1937 годзе арыштоўвае НКВД, робіць адным з кіраўнікоў нацдэмаўскай арганізацыі ў Менску.

Так абарвалася дзейнасьць аднаго з культурнейшых беларускіх паэтаў. Засьцені менскай унутранай турмы хаваюць таямніцу аб лёсе Алеся Дудара.

Яшчэ адна ахвяра бальшавізму!

Міжрэчча

14-га студзеня ў Міжрэцкай школе адбылася школьная ёлка.

У 12 гадзін сабраліся вучні малодшых клясаў. Гэта была як-бы гэнэральная рэпэтыцыя. Увечары ўся праграма была паўторана для старэйшых дзяцей і бацькоў.

У праграме была п'еска «Дзед Мароз у школе» і жывы абраз. Дзеці выканалі беларускія й нямецкія калядкі, прадэклямавалі беларускія й нямецкія вершы. Вялікае ўражаньне зрабілі танцы. Ужо зіма... перад гледачамі праходзіць памастацку выкананы танец «Сьняжынкі». Пасьля былі выкананы беларускія танцы.

Ёлачка прынясла вялікую карысьць. Шмат было радасьці і пацехі для дзяцей і бацькоў.

К—я.

МАСЕЙ СЯДНЁЎ.

Пастушка

Ціхі захад у лагчынах
Сонца тушыць.
Гоніць статак на спачынак
Свой пастушка.

Жыта коласам багатым
Дасьпявае.
Падганяе яна статак,
І сьпявае.

Сьпеў ліецца і па полі,
І па рэчцы.
Кіне яна быстры погляд —
Усьміхнецца.

Асядае пыл на плечы
І на косы.
У траву халодны вечар
Роніць росы.

Яркнуць радасьцю нязнанай
Яе вочы:
— Сенажаці, лес, паляны,
Добрай ночы!

в. Мокрае, 1936 г.

Наша школа

Тысячы гадоў таму назад нават такія высока культурныя народы старажытнасьці, як грэкі й рымляне, ня мелі ані жалезных дарогаў, ані самаходаў, ані электрыкі, ані друкарняў і да т. п. Гэтыя надзвычай карысныя здабыткі цывілізацыі былі асягнуты зусім нядаўна, перадусім у Эўропе, дзякуючы пашырэньню навукі, асьвечаных людзей, думка якіх нязтомна працавала для дабра чалавецтва. Яны, карыстаючыся навуковымі вынікамі сваіх папярэднікаў, пераймаючы досьлед папярэдніх пакаленьняў, узбагачалі навуку новымі здабыткамі, якія выкарыстоўваліся для палепшаньня быту чалавецтва. Жалезная дарога, самаход, друкарня і да т. п. служыць не для асабістага дабра вынаходцы, а нават ня толькі для дабра яго народу, але й для дабра ўсіх людзей. Усе гэтыя посьпехі навукі магчымы ў вялікай, калі ня вылучнай меры, дзякуючы школе, бо яна зьяўляецца падставай поступу чалавецтва.

Але школа мае й іншае, ня менш важнае значэньне. Даўней, калі людзі ня знаці яшчэ сучасных форм дзяржаўнага жыцьця, жылі невялікімі групамі — плямёнамі, мелі толькі каменнае аружжа, існаваньне іх было вельмі цяжкое. Прырода, а таксама і чужыя суседнія плямёны пагражалі ім усьцяж вялікай небясьпекай. Чалавек тады, калі ён адбіўся ад свайго племяні, або мусіў яго пакінуць, або быў амаль згубленым. Сам ён існаваць па-за грамадой ня мог, а чужое племя лічыла яго чужым і прасьледавала. Нават сягоньня ў мове мы кажам аб прадстаўніку іншага народу, як «чужынцу». Яшчэ старадаўныя грэкі лічылі найбольшай карай выгнаньне праступніка па-за межы сваёй дзяржавы. Нічога дзіўнага дзеля гэтага, што кожны грамадзянін стараўся адпаведна да гэтых законаў прыстасаваць сваё матарыяльнае й духовае жыцьцё і ўсімі сіламі імкнуцца да таго, каб яго бацькаўшчына й народ ува ўсіх напрамках былі для яго наймагутнейшыя і найслаўнейшыя. У народаў, стаяўшых яшчэ на нізкай ступені культурнага разьвіцьця, увесь досьлед папярэдніх пакаленьняў перадаваўся вусна, у іх дзеля гэтага поступ адбываўся вельмі павольі, а галоўную ролю адыгрывала традыцыя, жыцьцё іх ішло, як мы кажам «сьледам за дзедам». У народаў, якія ўжо пачалі жыць высока арганізаваным дзяржаўным жыцьцём, гэты досьлед перадаваўся ўжо больш зарганізавана. У гэтых народаў вялікую ролю пачынае адыгрываць школа. Кожны з нас сягоньня добра ведае, што чалавек, як грамадзкая істота, можа найлепш уладзіць сваё жыцьцё толькі ў грамадзе, у якой і праз якую ён можа карыстацца культурнымі здабыткамі сваіх продкаў і далей узбагачваць іх для будучых пакаленьняў. Толькі ў грамадзе магчымы культурны й маральны рост адзінкі. Ужо даўно вядома чалавецтву такая вялікая маральная праўда, да якой вечна імкнецца чалавек, што дабро і шчасьце адзінкі залежыць ад Дабра й Шчасьця грамады.

Гэтую вялікую праўду, аднак, ня прыносіць чалавек з сабой на сьвет пры сваім нараджэньні. Яе пазнае дзіця пасьля, спачатку ў сям'і й найбліжэйшым сваім акружэньні, а пасьля галоўным чынам у школе. Школа ў гэтым напрамку мае вялізарнае, часта вырашаючае значэньне ў кшталтаваньні ў дзіцяці агульна-людзкіх рысаў яго характару, яго агульнага сьветапагляду, робіць з яго змагара за агульнае Дабро й Шчасьце чалавецтва. Тут выкоўваюцца высокавартасныя адзінкі народу, якія сваёй агульналюдзкай працай зьбліжаюць народы, узбагачаюць агульна-людзкі Дух дабра для ўсіх.

Але сягоньня кожная зарганізаваная грамада, гэта амаль заўсёды дзяржава. Для кіраваньня вельмі скамплікаваным грамадзкім жыцьцём сягоньня патрэбны тысячы інтэлігэнтных і выкваліфікаваных працаўнікоў. Дзяржава ў гэтых мэтах выкарыстоўвае школу, каб узгадаваць патрэбныя сілы для працы ў нацыянальна-грамадзкім жыцьці. Дзеля гэтага яна кладзе асаблівы націск на нацыянальны характар школы. Праз сыстэму школьнага ўзгадаваньня яна разьвівае свой нацыянальны Дух. Гэта і зразумела й неабходна, бо кожны народ-нацыя мае ў сваёй душы акрамя агульналюдзкіх рысаў свой уласны асаблівы духоўны склад, сваю ўласную псыхіку дзякуючы сваеасаблівым умовам свайго прыродна-гістарычнага разьвіцьця. Мы часта па вонкаваму выгляду пазнаем, да якое нацыянальнасьці належыць той ці іншы чалавек. Духовае разьвіцьцё кожнага народу, гарманійнае супрацоўніцтва ўсіх нацыяй дзеля гэтага зьяўляецца прадумовамі Дабра й Шчасьця ўсяго чалавецтва.

Нажаль, у гісторыі мы часта бачым, што жыцьцё народаў часта адхіляецца ад гэтай зразумелай праўды. Многія больш сільнейшыя народы зразумелі закон прыроды — барацьбы за існаваньне не паводле гэтых адвечных маральных праўд. У выніку гэтага, мы, беларусы, страцілі ня толькі сваё незалежнае існаваньне, але і права да разьвіцьця нашага нацыянальнаг духу, культуры й мовы, — нашае роднае школы. Мы не маглі мець нашае інтэлігэнцыі, якая-бы памагала нашаму народу працаваць для нашай культуры, Дабра й Шчасьця нашага народу. Аграблены, прыгнечаны, замучаны наш народ стаяў на краю загубы, бо ад яго ўсё бралі, але нічога не давалі. Чорная ноч панавала ў нашым краі. Праўда, гэтая чорная ноч праясьнялася часам выбухамі пратэсту й гневу народу, але зло было мацнейшае. Варожая нам чужацкая школа, быўшая на паслугах прыгнятаўшых нас нацыянальна народаў, атручвала і калечыла душы нашае моладзі. Замест прышчапленьня прынцыпаў Дабра яна была для нас толькі пашыральнікам Зла.

Але гісторыя зьмяла гэтае зло з нашае зямлі — і паўстала нашая родная школа. Наш беларускі нацыянальны дух, вызвалены з сваіх аковаў, заклікае нас шанаваць і разьвіваць яе, як кузьню нашае беларускае культуры, нашага Дабра, нашага Шчасьця. Некалі бацька нашага Адраджэньня Фр. Багушэвіч заклікаў нас не пакідаць свае роднае, беларускае мовы, каб не памерці. Сягоньня мы павінны ўзмацняць нашу школу, каб ужо ніколі больш ня гібелі пад чужацкім ярмом, каб сьвятло навукі памагала таксама нам, беларусам, будаваць сваю сьветлую будучыню, каб ня толькі не памерці, але каб і прыняць удзел у агульналюдзкай культурнай творчасьці. Дзеля гэтага нашыя ахвярныя настаўнікі зьяўляюцца сягоньня нашымі жаўнерамі на высокаадказным фронце нашага духовага росту, нацыянальнага ўсьведамленьня і ўзгадаваньня і — Волі да самастойнага жыцьця. Гэтая воля мусіць стацца агульнай воляй усяго нашага народу.

Таму ў нашай духова-нацыянальнай крысталізацыі пачэснае месца займаюць сягоньня бацькоўскія камітэты пры школах. Яны мусяць стацца злучывам паміж школай і грамадзянствам. Яны павінны вытварыць сягоньня адзіны агульны культурна-грамадзкі фронт усіх беларусоў за нашую лепшую сьветлую будучыню. Гэтым наша школа выпаўніць сваё вялікае заданьне перад нашым народам у мамэнт яго палітычна-нацыянальнага ўваскрашэньня. Правільна будуючы школу, праводзячы ў ёй правільнае нацыянальнае й грамадзкае ўзгадаваньне, мы кладзем моцныя падваліны пад будучыню нашага народу. Дзеля гэтага ўся ўвага нашага грамадзянства павінна быць сягоньня скіравана на школьны фронт. Бо толькі той народ, які праз школу перадае свае нацыянальныя й культурныя вартасьці, можа сьмела глядзець у сваю будучыню.

Ул. Б—ік.

У дапамогу настаўніку

Песьня каваля

Мой горан палае,
І іскры ляцяць;
Я мех уздуваю
І буду каваць...

Працую, гарую,
Як моцы стае,
Гартую, муштрую
Жалеза мае....

У кузьні ад раньня да ночы стаю
І молатам лепшую долю кую....

І гнецца парою
Жалеза і сталь,
Як возьме рукою
Здаровай каваль...

Скую вось, касу я,
Загну, закручу.
І выйду у поле, —
Нядолю скашу...

У кузьні ад раньня да ночы стаю
І молатам лепшую долю кую.

Мяцеліца

Ноч глухая, цемнь, завея,
Ня відаць і сьвету;
толькі сьнег адзін бялее,
ў іней лес адзеты.

Ні праезду, ні праходу,
белы віхар ў полі,
як-бы тут дарожак з роду
ня было ніколі.

Сьвішча, плача і галосіць
завіруха злая;
хаты, гумны, усё заносіць,
сьнегам задзімае.

Мяцеліца

Сівыя хмары неспакойна забегалі па небу. Падняўся вецер, густа і працяжна зашумеў стары лес на ўсе галасы. А хмары бягуць, сьцелюцца ніжэй, гладзей, раўней і аблягаюць усё неба. Пасыпаўся сьнег мільёнамі камочкаў дробнага мяккага пуху. Залёталі, закружыліся яны халодным пылам. А вецер крапчэе узьдзірае сьнег, падымае яго ўгару, круціць стаўбамі, і белы віхор сьнежнага пылу далёка імчыцца па полі. Неба мяшаецца з зямлёю. Усюды, куды ні глянь — бель і бель, і ня можа вока абняць гэтую белую сьцяну. А як заліваецца вецер у полі! Сьвішча ён у платох дзікім зьверам, зьдзірае саламяныя стрэхі, налятае на адзінокія дрэвы, варочае кожную галінку, кожны сучок.

Борзда насыпаюцца белыя курганы, гіне дарога, усё зьліваецца ў вадну белую плянёнку.

Страх нападае на падарожніка, каторага захопіць завея ў дарозе.

Ці быў ты ў полі ў мяцеліцу?

Наша кляса

Наша кляса невялікая. У ёй пяць вакон. З вакон відаць вёску. У нас дванцаць адна парта: адзінаццаць у нашай групе і дзесяць у другой. Парты ёсьць і новыя і старыя.

На сьценках у нас вісяць: гэрб Беларусі — Пагоня, партрэт Правадыра Нямеччыны Адольфа Гітлера, партрэты беларускіх пісьменьнікаў і паэтаў: — Максіма Багдановіча, Багушэвіча ды многа нашых вучнёўскіх малюнкаў: яшчэ вісяць нашыя плякаты аб чысьціні, календар пагоды, сьпісак вучняў нашае й другой групы ды расклад заняткаў.

На вокнах стаяць скрыначкі з кветкамі, якія мы самі садзілі і самі даглядаем.

Нашы работы, сшыткі і кніжкі ляжаць у шафе. Перад намі вісіць дошка, а на дошцы ляжыць сьціркa і крэйда.

У куту стаіць скрынка, у якую кідаюць непатрэбную паперу.

У нашай клясе чыста, прыгожа і вясёла, бо мы нічога ня кідаем на падлогу, а калі прыходзім у школу, дык добра выціраем за дзьвярыма ногі.

Як выглядае ваша кляса?

Дзяжурныя

Мы — Юрка, Марыся і Вера — гэты тыдзень дзяжурныя. Мы прыходзім у школу раней за ўсіх. Мы глядзім, ці чыста ў нас у клясе.

Перад пачаткам заняткаў, аглядаем ува ўсіх дзяцей рукі, вушы і шыю — ці чыстыя. У каго брудныя, гаворым, каб памыўся.

На перапынках мы сочым, каб была адчынена фортка. Адчыняць фортку мы не забываемся, бо каля вакна вісіць плякат:

«Адчыняйце часьцей вокны!».

Што робяць у вас дзяжурныя?

Трэба быць чыстым

Чысьціня ахоўвае цела чалавека ад заразы.

Мы адчыняем вокны, каб было чыстае паветра. Дыхаць пыльным паветрам шкодна.

Мы сьціраем пыл мокрай сьціркай, каб пыл не падымаўся ў паветра, скуль ён нападае нам у грудзі.

Мы нічога ня кідаем на падлогу.

У нас чыста.

Мы і ў хаце сочым, каб было чыста.

Мы чыста мыем рукі, твар і вушы мылам, каб ня было кароcты, бо кароста — ад бруду.

Мы заўсёды здаровыя й вясёлыя.

Нам лёгка вучыцца.

Той, хто ня мыецца і ў чыёй хаце брудна, заўсёды адчувае сябе кепска і часта хварэе.

Як ты мыешся?

Мурза

Гаворыць гусь Андрэйку:
— Як-бы табе памыцца трошкі!
Гаворыць Андрэйку качка:
— На цябе глядзець страшна!
А сьвіньня ад сьмеху давіцца:
— Мне Андрэйка падабаецца.

Хто ў вас самы большы мурза?

Зімовая раніца ў хаце

Сям'я ў Янкі ўстала яшчэ да сьвету. Матка запаліла ў печы і пачала рыхтаваць сьнеданьне. Бацька й Алесь — старэйшы брат — пайшлі карміць жывёлу. Разбудзілі малодшую сястру Арынку і селі сьнедаць. Пасьнедалі й зноў за працу. Бацька і Алесь паехалі ў лес па дровы. Янка пабег ў школу. Матка села за прасьніцу. Арынка пачала дапамагаць сукаць ніткі.

Раскажэце, як у вас праходзіць раніца?
Чым вы дапамагаеце дома?
Зрабеце маленькую прасьніцу.

Дзеці

Ішоў я раз па лесе й сустрэў там трое дзяцей. Дзьве маленькія дзяўчынкі зьбіралі гальлё й вязалі яго. Пад дрэвам сядзеў худзенькі хлопчык і еў скарынку хлеба.

Я спытаўся ў дзяўчатак:

— Што вы тут робіце?

Большая дзяўчынка сказала:

— А мы тут гальлё зьбіраем.

— А хлопец — гэта брат ваш?

— Не, чужы.

—Ён сірата, —дадала малодшая дзяўчынка, — матка ў яго памёрла, бацька бедны, і нічога няма. Вось мы шкадаем яго, прыносім яму чаго-небудзь зьесьці і памагаем яму зьбіраць гальлё.

Як хлопчык зьеў хлеб, дзяўчынкі памаглі яму падняць вязанку гальля й пайшлі з ім разам у вёску.

— Трэба яго прапусьціць дамоў, каб яго вясковыя хлопцы ня скрыўдзілі — сказала старэйшая дзяўчынка.

Жывёлы

На ўсёй Беларусі гадуюць хатнюю жывёлу (якую?), а ў лясох Беларусі спатыкаюцца й дзікія зьвяры.

Некаторыя дзікія зьвяры ў нас аканчальна зьнішчаны, напрыклад — мядзьведзі. Шмат іншых зьвяроў спатыкаецца зараз параўнана рэдка, напрыклад — рысь, дзік, алень.

Раней аленяў у лясох было даволі многа, але ў часе вайны гэтыя каштоўныя зьвяры амаль што зусім зьнішчаны.

З драпежных (жываедных) зьвяроў у лясох Беларусі ў апошнім часе найчасьцей спатыкаюцца ваўкі, а з грызуноў — зайцы. З лясных птушак можна знайсьці: рабчыкаў, цецярукоў, сломак, курапатак. У балотах жыве шмат дзікіх качак.

У Беларусі спатыкаецца і атрутная вужака — гадзіна — атрута якой для чалавека сьмяротная.

„Каток сам цягне“

Кажа матка да чатырохлетняй Ганулькі:

— Ганулька, нашто-ж ты цягнеш катка за хвост, гэта-ж яму баліць!

— Я, мамачка, не цягну, а толькі трымаю за хвосьцік, а каток сам цягне.

Балетная група вучаніц Беларускае Школы ў Пружане са сваёй кіраўнічкай Н. Маркевіч.

Заінька

Заінька — скок! Вушкамі — торк!
Стаў і стаіць, як слупок.
Лыску відаць! Трэба ўцякаць!
І паляцеў у лясок.
Лыска за ім ай-ай ай-ай!
Зайка, хутчэй уцякай!

1) Як выглядае заінька ўзімку, як улетку?
2) Чым заінька жывіцца ўзімку, а чым улетку?
3) Калі ляпей жывецца заіньку: узімку, ці ўлетку?
4) Якія ворагі заінькі?

Нініна калыханка

— Люлі, люлі, люлі.
Палез кот на дулі;
Памарозіў лапкі,
Палез на палаткі.
Сталі лапкі грэцца,
недзе катку дзецца.

Кароткая гутарка

Неяк сьвятым днём пякла маці аладкі, а сынок Іванка круціўся ўсё каля яе дый кажа:

— Чаму, ты, мамка, не гаворыш?

— Бачыш-жа, што няма часу,—адказала маці: — дый што-ж я там буду табе гаварыць?

— Ну хоць што. . . вось сказалі-б: — На табе, Іванка, аладачку!

Міндаўг

Адным з найвялікшых гарадоў у заходняй частцы Беларусі, званай некалі Літвою, быў Наваградак. У Наваградку мураваны замак меў сем абаронных вежаў і быў узмоцнены двумя высока насыпанымі валамі і глыбокім ровам.

Калі Полацак «справаваўся вечам», а ўся Беларуская зямля была падзелена на дробныя князьствы — воласьці, у Наваградку панаваў князь Міндаўг, які адначасна быў князам Кернаўскім па завілейскай Ліцьве.

Гэты князь адзначаўся вялікім розумам, энэргіяй і арганізатарскімі здольнасьцямі. Ён пачаў злучаць усе беларускія землі каля Наваградку ў адно суцэльнае гаспадарства. Першымі ўвайшлі ў склад дзяржавы Міндаўга беларускія гарады на Ліцьве. Сталічны Наваградак, Горадня, Вільня, Ліда, Ваўкавыск і Слонім, а гэтак сама завілейская Літва, дзе жыло балтыцкае племя — аўкштоты. Дзеля таго новазбудованае гаспадрства пачало звацца Вялікім Князьствам Літоўскім.

Беларускія падзельныя князі без супраціву пайшлі пад зьверхнюю ўладу Міндаўга, бо ў тыя часы ўся Усходняя і паўдзённая Эўропа была спустошана дзікім і ваяўнічым усходнім народам — татарамі, якія пагражалі гэтак сама і Беларусі. Татары, разграміўшы Украіну, Галіччыну і часткова Польшчу, пашлі на Літву. Тады Міндаўг сабраў свае дружыны, і спаткаўся з грозным ворагам пад Лідаю. Тут на просторным полі недалёка ад мястэчка Васілішкі адбылася вялікая і крывавая сеча. Татары былі зусім разьбітыя, а іх правадыр Шэйбак забіты. Крывавае поле й дагэтуль завецца Шэйбакполем. Было гэта ў 1242 годзе. Праз сем гадоў татары ізноў напалі на Беларусь пад правадырствам Койдана і дайшлі аж да Менску, але Міндаўг на чале беларускіх князёў пры рэчцы Няцечы атрымаў над імі слаўную перамогу, а месца гэтае празвалася—Койданавым.

Так вялікі князь Наваградзкі Міндаўг абараніў Беларусь ад татарскай навалы. Калі Полацак, Менск і Віцебск прызналі над сабой зьверхнасьць Міндаўга, дзяржава яго абняла амаль усе тыя землі, якія некалі ўваходзілі ў склад вялікага Князьства Полацкага. Ад гэтага часу ўся Беларусь пачала звацца Літвою, а беларусы ліцьвінамі. Каб яшчэ больш узмоцніць сваю ўладу Міндоўг парашыў каранавацца на караля. З гэтай мэтай ён зрокся праваслаўнай веры і, прыняўшы каталіцтва, атрымаў ад Рымскага папы дазвол на каранацыю, якая й адбылася ў Наваградку ў 1252 годзе.

Але некаторыя надзельныя князі ня былі задаваленьня ўзмацненьнем улады Міндаўга. Ня маючы сілы адкрыта з ім змагацца, яны ўчынілі згавор і ў 1263 годзе Міндаўг быў забіты разам з двумя сынамі. На Беларусі — Ліцьве пачалася смута.

Старшы сын Міндаўга — Вайшэлак быў праваслаўным манахам і жыў у манастыры. Але даведаўшыся, што робіцца на бацькаўшчыне, ён скінуў рызу, сабраў прыхільных сабе князёў, заваладаў Наваградкам і, абвесьціўшы сябе вялікім князем, аднавіў адзінаўладзтва. Памсьціўшы за сьмерць бацькі й зрабіўшы ў Літве парадак, ён аддаў вялікакнязеўскі пасад мужу сваёй сястры — швагру Данілавічу, а сам вярнуўся ў манастыр. Але швагер ня здолеў утрымаць суцэльнасьці маладой дзяржавы, і яна пачала распадацца.

ВІТАЎТ І ГЭДЫМІН. Вітаўт быў сынам Полацкага князя Эрцэна. Засеўшы на вялікакнязеўскім пасадзе ў Наваградку, ён цьвёрдай рукой пачаў караць непакорных надзельных князёў і яму ў хуткім часе ўдалося нанова адбудаваць суцэльнасьць Вялікага Літоўскага Князьства. Але асабліва пашырылася й узмоцнілася гэтая дзяржава за панаваньня яго брата Гэдыміна (1316—1341). Здольны палітык і добры правадыр, ён, як і яго папярэднікі, далей злучаў раздробленыя беларускія землі пад сваёй уладай. Пры ім далучыліся да вялікага князьства Пінская і Тураўская землі, так што ўся Беларусь, за выключэньнем Смаленшчыны й Севершчыны, была ўжо аб'еднанай. Апрача Беларусі ў склад дзяржавы Гэдыміна ўваходзілі яшчэ землі балтыцкіх плямёнаў Аўкштотаў і Жмудзінаў. Але народы гэтыя былі вельмі невялікімі ў параўнаньні з беларусамі, на нізкім культурным узроўні, дык вялікае князьства Літоўскае мела выключна беларускі нацыянальны характар. Усюды панавала беларуская мова, беларуская культура і беларускія звычаі.

Дбаючы аб унутраным ладзе, прамысловасьці, гандлі й прасьвеце, Гэдымін навязаў цесную лучнасьць з ганзэйскімі гарадамі, выпісваў заграні́чных рамесьнікаў, купцоў і вучоных людзей, закладаў новыя гарады, будаваў замкі.

У сярэдзіне свайго панаваньня ён перанёс сталіцу ў Вільню, дзе збудаваў моцны й пекны замак. Вільня пачала хутка разбудоўвацца і сталася вялікшым цэнтрам беларускай культуры.

Ад часоў Гэдыміна аб'еднанае беларускае гаспадарства — Літва існавала некалькі стагодзьдзяў, аж да самага расейскага забору, а панавалі там даўгі час гаспадары з роду Гэдаміна. Завуцца яны Гэдымінавічамі.

Адказ на „адказ”

У пятым нумары польскае газэты «Кур'ер Бялостоцкі», быў зьмешчаны артыкулік нейкага пана Л., (мы-бы, ясна, хацелі пачуць голас самой рэдакцыі). «У вадказ «Новай Дарозе». У гэтым артыкуліку пан Л. прабуе ўвайсьці ў палеміку з нашай газэтай, якая ў сваім часе спаткала паяўленьне польскай газэты артыкулам «Палякі таксама хочуць працаваць у Новай Эўропе». Аўтар «адказу» з свомай паляком далікатнасьцю і літарацкімі жэстамі, піша вельмі прытожа, але панашаму зусім няправільна. Нам гэты артыкулік вельмі цікавы, бо ў ім мы ўбачылі сапраўднае аблічча газэты. Яна, цяпер нам ясна, вельмі й вельмі пахне старым польскім духам, што мы ніжэй выкажам. Гэта якраз і змушае нас задумацца, ці сапраўды ў гэтых новых сябрах Новае Эўропы мы можам бачыць шчырых спадарожнікаў?

Пан Л. бачыць у нашым артыкуле «Палякі таксама хочуць працаваць у Новай Эўропе» пэўнага роду «шпількі». Ясна, праўда часта вочы коле. Мы ніяк не хацелі абразіць ці пакрыўдзіць рэдакцыю новае польскае газэты, а выказалі толькі ясна й шчыра сваё становішча. Мы выразна заявілі, што ўсялякія спробы газэты праводзіць у вадносінах да беларусоў Беласточчыны прыёмы перадваеннае польскае палітыкі спаткаюцца з рашучым адпорам беларускага грамадзянства і беларускае прэсы. Таму мы ня можам моўчкі прайсьці міма артыкулу пана Л., бо ён пад вэлюмам далікатных і ільсьлівых фразаў хавае ў сабе вельмі нездаровую палітыку.

Мы зьвернем увагу толькі на галоўныя справы. Пан Л. піша, што землі Беластоцкае Акругі — гэта польскія землі, а ўжо калі на тое пайшло — дык усёроўна не беларускія, бо «афіцыяльна» знаходзячыеся пад нямецкай Цывільнай Управай. Сэнс ясны—неафіцыяльна-польскія, а «афіцыяльна» — можа быць што хочаш, абы не беларускія. Аўтар, відаць, думае яшчэ старапольскімі катэгорыямі, абвеянымі вэрсальскімі традыцыямі. Калі адрэзаў нехта кавалак Беларусі да Польшчы, дык якая гэта Беларусь!? Гэта могуць быць «Крэсы Всходне» або «Земе Пулноцно-Всходне» або нейкая «Польшча», але ніяк не Беларусь. Староньнік «жэчовае крытыкі» зусім «нежэчова» падходзіць да важных справаў, стараючыся купіць чытача якраз далікатнымі жэстамі, маралізатарскімі павучэньнямі й таннымі, але пустымі аргумэнтамі. Раз «афіцыяльна» тут не Беларусь, ну, дык чаго тут гаварыць аб беларусох. Была тут калісь Польшча, а цяпер яшчэ ёсьць польскія ўрадоўцы ў гмінах ды ўрадах — дык і «земе польске». А далей аўтар «адказу» (у гэтым ён, ясна, ня бачыць «шпілек») ўжывае таксама стары польскі прыём, кажучы, што назоў «Заходняя Беларусь» — гэта «бальшавіцкая номэнклятура». Слаба, відаць, аўтар вучыўся геаграфіі й гісторыі, калі ня ведае, што на захад кожная краіна завецца заходняй, на ўсход — усходняй (аб поўдні й поўначы ўжо ня будзем гаварыць). Лепш ужо было-б назваць «Усходняя» — бальшавіцкая номэнклятура, а «Заходняя» — плютакратычна-ангельскай ці неяк інакш. Ці-ж няма заходняй Нямеччыны, ці заходняй Польшчы, урэшце? Што паняцьце геаграфічнае Заходняй Беларусі атрымоўвала палітычную афарбоўку, так як і паняцьце ўсходняй Беларусі — гэта зразумела, бо жывое цела беларускага народу Вэрсальскія спэкулянты парэзалі на часткі і «заходнюю» частку аддалі пад польскае ярмо, а «ўсходнюю» — пад бальшавіцкае.

Аўтар урачыста зазначае, што ён, так сказаць, далёкі ад усялякага шавінізму, а на справе ўвесь яго артыкулік насычаны самым чыстым шавінізмам. Чым, напрыклад, пацьвердзіць аўтар сваё шавіністычнае цьверджаньне, што землі Беластоцкае акругі — польскія? Аб тым, як адрозьніць насельніцтва аднае нацыі ад другое, перадусім могуць сказаць вучоныя, а ня нейкі «загаляпаваны» працаўнік, ці супрацоўнік газэты. Пану Л. мы парадзім заглянуць трохі ў гісторыю, філялёгію і этнаграфію. А каб яму дапамагчы, мы парадзім перадусім паехаць туды-сюды. (Для гэтай справы, нам здаецца, можна будзе дастаць пропуск на ўсю Беластоцкую Акругу).

Калі-б аўтар артыкулу паезьдзіў трохі, то ён пабачыў-бы і пачуў-бы зусім што іншае, чым ён з лёгкім сэрцам і «патрыятычным» парывам піша. Можа аўтар артыкулу зацікавіўся-бы тады, чаму жыхары з-за Нарві кажуць: «Паехаў у Літву», калі гэта датычыць земляў на ўсход ад Нарві. А беларусы кажуць: «Паехаў у Польшчу»—калі гэта датычыць земляў на ўсход ад Нарві, а беларусы кажуць: такія вёскі, як Зачэрляны, Бацюты, Завады, Тапілец, Касьцюкі і іншыя, якія знаходзяцца на захад ад Беластоку (у «заходняй» Беласточчыне...) і ён пачуе там чыстую беларускую мову, якую не змаглі выкараніць усе польскія палянізатары на працягу вякоў. Мы ня хочам гаварыць аб Бельшчыне, Горадзеншчыне, Ваўкавышчыне, дзе пан Л. сапраўды мог-бы пераканацца ў фальшывасьці сваіх цьверджаньняў. Там беларусы зьяўляюцца спрадвечнымі насельнікамі і жыхарамі. Пан Л. пераканаўся-б, што ўвесь польскі характар гэтых абшараў абмяжоўваецца толькі да гміннае адміністрацыі і «асадніцкіх» вёсак ці калёніяў. Польскасьць Сакольшчыны і іншых мясцовасьцяў палягае толькі на тым, што ксяндзы ўбівалі ў галавы беларусам-каталікам паняцьце «польскае веры». Акрамя гэтага паняцьця, штучна прышчэпленага праз касьцёл, нічога супольнага з польскасьцю гэтыя людзі ня маюць. Гавораць яны чыстай беларускай мовай. Можна парадзіць яшчэ пачытаць Федароўскага «Люд Бялорускі». Пан Л. тады мог-бы пачуць, як гавораць на «польскіх» землях Беласточчыны (якраз у Сакольшчыне), як выглядае ў вачох беларуса «польскі» культуртрэгер мазур. Можна парадзіць яшчэ заглянуць і ў працу праф. А. Карскага «Белоруссы», дзе крышку можна даведацца таксама аб этнаграфічнай граніцы паміж беларусамі і палякамі. Урэшце, ня толькі адна мова вырашае аб граніцы народнасьці, ня менш важны і ягонае культурна-народная творчасьць і быт. Па спосабе будовы хаты, па звычаях, народных абрадах, народным мастацтве (песьнях, казках, ткацтве і да г. п.) мы можам азначыць нацыянальную прыналежнасьць. Едзьце з Ломжы самаходам у Беласток — і вы пабачыце ў пэўным мамэнце ня толькі дугу, якой няма на Мазоўшы. Калі часам і можна зьмяніць сілай мову, як гэта рабілі напр., расейцы з беларусамі ў Смаленшчыне, то ўсё-ж ня ўдасца нікому зьмяніць характару народнае творчасьці й бытавых традыцыяў. На падобных падставах і апрацоўваюцца праўдзівыя этнаграфічныя карты. І ўсе яны паказваюць, што этнаграфічная мяжа Беларусі праходзіць на захад ад Беластоку. А варта яшчэ пану Л. пацікавіцца і гісторыяй сягоньняшняй Беластоцкае акругі. Тут якраз праходзіць векавы фронт змаганьня польскага й беларускага элемэнтаў. Беларускі элемэнт выказаў настолькі адпорнасьці, што ўжо пара сапраўды пакінуць далейшыя спробы займацца гістарычнымі баламутствамі. Нас толькі дзівіць, што пан Л., які салідарызуецца з ідэалягічным становішчам рэдакцыі «Кур'ера Бялостоцкего», іграе на старой палянізатарскай дудцы, ня хоча прызнацца да праўды і сказаць гэтую праўду сумленнаму польскаму грамадзянству. Мы-ж ня кажам, што Ломжа ці Замбраў — беларускія. Мы ня хочам палякоў перарабляць на беларусоў. Чаму-ж пан Л. якіх 800,000 беларусоў Беласточчыны хоча залічыць да Польшчы. Трэба быць ужо кансэквэнтным: калі «так званая» (паводле аўтара) Заходняя Беларусь безпаваротна ўжо сталася беларускай, дык і гэтая невялікая частка Беласточчыны, заселеная беларусамі, ня выратуе сытуацыі. Лепш і больш сумленна забыцца аб мацарствовай Польшчы «од можа до можа», а гаварыць толькі аб польскім народзе ў яго этнаграфічных межах. Нашто працягваць рукі на чужое. Нашто вяртацца да старых, агідных спосабаў нацыянальнага паняволеньня другіх народаў. Дазвольце ім нарэшце жыць самім! Можна было нават і статыстыкай даказваць, што беларусоў няма. Яны ўсё-ж ёсьць і будуць! Вядома хіба-ж і пану Л., як рабілася статыстыка ў б. Польшчы на беларускіх землях. На Палесьсі, у Наваградчыне ды і ў іншых мясцовасьцях не запісвалі нацыянальнасьці, а пісалі «тутэйшы». Потым усіх гэтых «тутэйшых» лічылі за палякоў. Нам давялося нават бачыць адзін пашпарт (Нансэнаўскі), выдадзены ў б. Польшчы, дзе было адзначана, што ён «тутэйшай» нацыянальнасьці.

Што-ж датычыцца Беластоку, то за б. Польшчы былі ў ім галоўнымі насельнікамі... жыды. У сучасны мамэнт цяжка дакладна сказаць нешта аб насельніцтве Беластоку. Можна, аднак, з пэўнасьцю сказаць, што насельніцтва Беластоку «ня думае і ня чуе» ужо так папольску, як гэта рысуецца ў выабражэньні пана Л. Калі ўжо казаць праўду, то шмат тых, хто ў Беластоку гаворыць нават папольску, зусім не палякі. Яны, бязумоўна, беларусы, і імі будуць. Толькі польская школа, касьцёл, кіна, тэатр і да г. п. так спалянізавалі гэтых беларусоў, што з імі трэба будзе доўга папрацаваць, каб яны пачалі гаварыць сваёй сапраўды роднай мовай. Магчыма, пан Л., чытаючы гэтыя словы, якраз усьміхнецца ў гэтым месцы. На наш, аднак, погляд якраз гэта вельмі прыкрае для сумленных і шчырых палякоў зьявішча, што б. польскі ўрад праводзіў такую подлую палітыку ў адносінах да іншых народаў. У Рыскім трактаце польскі ўрад забавязаўся на беларускай тэрыторыі адчыніць беларускія школы і даць магчымасьць культурна-нацыянальнага разьвіцьця для беларусоў. Але ён ня толькі не адчыніў ніякіх беларускіх школаў, а зачыніў нават тыя, якія сам беларускі народ стварыў у часе нямецкае акупацыі ў часе першае сусьветнае вайны. А замест культурна-нацыянальнага разьвіцьця беларус у Польшчы атрымаў вастрогі, ды дэфэнзыву.

Нажаль, брак месца не дазваляе нам шырэй пагутарыць «рэчова». Але мы спадзяемся, што гутарку гэтую нам прыдзецца яшчэ працоўжыць ў будучыні.

Змаганьне з каростай у коняй

I. Сутнасьць кароcты.

Кароста ў аднакапытных спрычыняецца жывучымі ў скуры кляшчамі. Кляшчы смокчуць кроў і выклікаюць моцны сьверб, дзеля чаго коні моцна скрабуцца й робяцца вельмі неспакойнымі. У выніку гэтага коні худзеюць і часта, праз страту сілаў, гінуць. Распаўсюджаньне каросты абумоўлена перадусім пераносам кляшчоў уладжаньнямі хлява (канты жалабоў, перагародкі і да г. п.), аб якія каросьлівыя коні скрабуцца. Улюблёным месцам каросьлівых кляшчоў на целе каня зьяўляецца —шыя і плечы. Ад дзейнасьці кляшчоў узьнікаюць на скуры непакрытыя валосьсем лапіны і жоўта-чырвоныя, велічыні прасянога зернятка, прышчы.

II. Вэтэрынарна-паліцыйныя сродкі.

Пры паяўленьні, або падазрэньні ў паяўленьні каросты ўласьнік жывёлы, яго заступнік, або аглядаючы жывёлу вэтэрынар, ці вэтэрынарны фэльчар мусіць зараз-жа паведаміць аб гэтым свайго амтскамісара, або бурмістра. Хворых, ці падазроных на хваробу коняй трэба аддзяліць ад здаровых і ня ставіць іх у чужы хлеў.

У кожным разе каросьлівых коняй трэба зараз-жа адвясьці на лячэньне да вэтэрынара, або да ўрадова прызначанага вэтэрынарнага фэльчара.

Амтскамісар (бургомістр) павінен паведамленьне аб каросьце, ці аб падазрэньні аб гэтай хваробе ў працягу 24 гадзін пасьля гэтага перадаць тэлеграфічна далей Павятоваму Камісару, які зараз-жа паведаміць аб гэтым павятовага вэтэрынара. Апошні павінен зараз-жа паразумецца з амтскамісарам (бургомістрам) і паведаміць яго аб далейшых сродках змаганьня супроць каросты, або памагчымасьці сам на мейсцаы распарадзіцца аб спосабе лячэньня хворых коняй.

Асаблівай небясьпекай пошасьці зьяўляюцца коні, прыбыўшыя сюды з адступленых усходніх абшараў. Таму іх перадусім неабходна, на працягу найменей 14-ці дзён, трымаць адасоблена ад тутэйшых коняй і назіраць іх. І толькі пасьля канчатковай кантролі ўрадавым вэтэрынарам, іх можна са зборных пунктаў разьдзяляць.

III. Спосабы лячэньня.

Найбольш дзейным сродкам зьяўляецца адкурваньне коняй сярчаным газам у гэтакзванай каросьлівай каморы пад даглядам вэтэрынара. У Беласточчыне, аднак, ёсьць толькі дзьве такія каморы, якія ня могуць абслужыць большай колькасьці коняй. Таму трэба ўсюды там, дзе ёсьць ваенныя гошпіталі коняй, зараз-жа паразумецца з імі адносна газавага адкурваньня цывільных коняй. Але таму, што гэта будуць толькі выняткі, ня гледзячы на яшчэ халодную пару, неабходна ўжываць адмываючыя сродкі. Для гэтага дапаручаецца «Дуросэнт» фірма Райхэльт у Беластоку, Шроттэрштр. 6, тэлефон Беласток 342 і «Абдасоль» фірмы Азід у Беластоку, Дойчэштр. 9, тэлефон Беласток 290. Вэтэрынары, або фэльчары стала зьвяртаюцца да фірмаў выдаць ім павучэньні аб ужываньні гэтых сродкаў і іх кантралююць. Калі-б гэтых сродкаў забракавала, можна ўжываць эмульсыю нафты й вады.

1) Для прыгатаўленьня гэтай эмульсыі бярэцца 1 частка нафты й 3 часткі вады і мяшаецца, моцна боўтаецца, у прасторнай бочцы венікам (найлепей бярозавым) так доўга, пакуль не атрымаецца дасканальна-шумавая эмульсыя. Падчас самога націраньня коняй трэба ўсьцяж эмульсыю мяшаць і боўтаць. Пры націраньні моцных, вялікіх коняй з цёмным колерам скуры (жукі й гнядыя) можна павысіць частку нафты да адной трэціны, а на спробу нават да палавіны агульнай колькасьці цечы.

2) Калі ёсьць машынка для стрыжкі, трэба жывёлу наперад абстрыгчы, чым аблягчым сабе лячэньне, інакш трэба прынамся чуб, грыву й хвост, апошні на шырыню далоні ад корня ўніз, добра абстрыгчы. Бязумоўна, перад лячэньнем трэба коняй добра ачысьціць ад прыліпшага бруду.

3) Абстрыжаным коням уціраем эмульсыю мяккай шматкай, неабстрыжаным — ня зусім цьвёрдай шчотачкай, прыгэтым асабліва старанна на ўлюблёных месцах каросты, такім чынам, каб праз кожныя тры дні націралася трэйцяя частка жывёлы — спачатку галава, шыя, пярэднія канечнасьці, пасьля тулаў і ўрэшце — задніх канечнасьці. Цераз тыдзень націраньне ў гэтым самым парадку на трох частках цела паўтараецца. Трэйцяе націраньне ўжываецца наагул толькі пры вельмі моцнай каросьлівасьці коняй.

4) Для сярэдня-вялікага каня на адно націраньне (3 разы $^{1}/_{3}$ частка цела) патрэбны 2 — 3 літры нафты, такім чынам, на ўсё лячэньне (некалькіразовае) прыблізна 4 — 6, у разе патрэбы таксама й болей літраў нафты.

5) Даручаецца пасьля трох дзён па заканчэньні лячэньня абмыць коняй цёплай вадой, памагчымасьці з дабаўкай мыла.

6) Калі няма цёплых пакрыўкаў, неабходна лечаных коняй паставіць у цёплы хлеў (найлепей у кароўнік), каб яны добра абсохлі.

7) Пасьля заканчэньня лячэньня коні павінны быць пераведзены, дзе толькі гэта магчыма, у іншы хлеў, прынамся на так доўга, пакуль іх хлеў будзе дакладна вычышчаны й выдэзынфэкаваны. Дэзынфэкцыяй мусяць быць абняты ўсе часткі сьценаў, падлога і ўсе ўладжаньні хлява, з якімі меў дачыненьні хворы конь. Правідловым будзе таксама ўжо падчас лячэньня праводзіць кожны тыдзень дэзынфэкцыю. Як дэзынфэкцыйныя сродкі, ужываюцца вапеннае малако (1 кг вапна добра збоўтанае з 20 літрамі вады), або 300 гр сырога крэазоту на 10 літраў вады.

8) Гэткім самым спосабам як рэчы ў хляве, мусяць быць дакладна ачышчаны і эмульсыяй нафты з вадою выдэзынфэкаваны ўсе рэчы, зьвязаныя з працай коняй (вупраж, пакрыўкі і да т. п.).

9) Запатрабаваньні на нафту трэба накіроўваць Павятоваму Камісару Акругі (у Беластоку Прэзыдэнту Паліцыі, якія атрымалі адпаведны кантынгэнт. Праводзячы дакладнае лячэньне каросты, нафту неабходна ўжываць ашчадна.

10) Кошты расходаў за ўжытыя лякарствы (нафта і г. д.) аплачвае ўласьнік жывёлы, або тыя, каго на гэта прызначыць праводзячы лячэньне вэтэрынар, або вэтэрынарны фэльчар.

Д-р Т., Беласток

Землятрасеньне ў Турцыі.

Адносна землятрасеньня ў Турцыі паведамляюць, што асабліва моцна яно было адчута ў правінцыях Істамбул, Кастальсоні, Чоран і Сінопэ У правінцыях Анкара, Бону, Кодша, Чам і др. былі страты ў людзях і паважныя матарыяльныя страты У мясцовасьці Гэрэдэ зьнішчана 80% усіх будынкаў.

Дагэтуль з Анкары паведамілі аб 103 забітых і 90 раненых. У Анкары разбурана 800 дамоў.

Усе тэлеграфныя ліні ўва ўсёй турэцкай правінцыі зьнішчаны.

Herausgeber: Weißruthenische Vereinigung in Bialystok, Gotthardstr. 1. Tel. 253. Verantwortlich für den Text: Theodor Iljaschewitsch.

Выдавецтва: Беларускае Аб'еднаньне ў Беластоку, вул. Готтгарда № 1 тэл. 253. Адказны за зьмест: Хведар Ільяшэвіч.